

Kultur är Livet

Kulturplan för Fagersta kommun

**Framtagen av Fagersta kommuns kulturberedning
Antagen av Fagersta kommunfullmäktige 26 september 2006 § 70**

Innehållsförteckning

- 1. Inledning - uppdrag, metod och avgränsning**

- 2. Policy i kulturplanering**

- 3 Nationella och lokala mål**
 - 3:1 Kulturförvaltningen i Sverige**
 - 3:2 Kulturens framtid i Fagersta**
 - 3:3 Vad är kultur?**
 - 3:4 Varför vill vi särskilt arbeta med kulturområdet?**

- 4. Kultur – av och för vem?**
 - 4:1 Barn, ungdomar, vuxna och äldre medborgare**
 - 4:3 Genus och sexuell identitet**
 - 4:4 Etniska grupper**
 - 4:5 Funktionshinder**

- 5. Fagersta kommuns kulturliv och framtida utveckling**
 - 5:1 Kulturadministration och ansvarsfördelning**
 - 5:2 Kultur- och medborgarhus**
 - 5:3 Allmänna och enskilda arkiv**
 - 5:4 Bibliotek**
 - 5:5 Folkbildning och kulturföreningar**
 - 5:6 Drama, musik, bild, rörelse och film**
 - 5:7 Fagersta kulturskola**
 - 5:8 Utställningsverksamhet**
 - 5:9 Det offentliga rummet**
 - 5:10 Konstinköp och offentlig utsmyckning**
 - 5:11 Kulturmiljöer**
 - 5:12 Världsarvet Engelsberg, Oljeön och Dunshammar**

- 5:13 Kulturcenter Ängelsberg**
- 5:14 Museer i Fagersta kommun**
- 5:15 Västanfors hembygdsgård**
- 5:16 Kulturturism och Fagersta turistbyrå**
- 5:17 Information och skyltning**

6. Samverkan

- 6:1 Samverkan med kommuner**
- 6:2 Samverkan med andra samfunden**
- 6:3 Samverkan med näringsliv**

7. Förteckning med relevant material

Utdrag ur kulturplanen med långsiktiga mål, bilaga 7:1
Yttrande om till kulturhus och lärcenter
Yttrande angående arkiv i Fagersta kommun
Yttrande om satsning på det offentliga rummet
Målbild för Fagersta kommun
Fagersta kommuns översiktsplan
Fagersta kommuns kulturminnesvårdsprogram
Fagersta, Norberg och Skinnskattebergs biblioteksplan
Fagersta kommuns informations- och massmediepolicy
Fagersta kommuns jämställdhetsplan
Fagersta kommuns handikapplan

1. Inledning - uppdrag, metod och avgränsning

Genom beslut av kommunfullmäktige i Fagersta kommun den 30 september 2003, §59 tillsattes en fullmäktigeberedning med uppgift att ta fram en policy i kulturplanering i enlighet med beslut från den 17 december 2002 §141 och den 25 mars 2003 §?. Hösten 2003 utsågs kommunens utredningssekreterare och kultursekreterare att tillsammans med den politiskt tillsatta beredning utreda kulturlivet i Fagersta. Fullmäktigeberedningen tog namnet kulturberedningen och resultatet är denna kulturplan.

Kulturberedningen har haft regelbundna sammanträden, gjort studiebesök och på andra sätt informerat sig om Fagerstas kulturmiljöer och olika kulturverksamheter: kommunens bibliotek, kulturskola och museer. Beredningen har också gjort en studieresa till Hällefors kommun eftersom man där valt att aktivt arbeta med kulturen på olika sätt i såväl det offentliga rummet som inom ramen för kulturskolan samt uppmuntrat okonventionella initiativ.

Kommunerna i Sverige har ett stort ansvar för att stödja det lokala kulturlivet och se till att de kulturpolitiska målen uppfylls på lokal nivå. Ett arbete i målens riktning innebär till stor del att få samhällets alla grupper att bli delaktiga i kulturlivet. Människor måste erbjudas möjlighet till information, kunskap och bildning samt ges tillfälle till eget skapande liksom att ta del av föreställningar och utställningar. Det med allmänna medel finansierade kulturlivet måste tillåtas verka fritt och på ett icke-kommersiellt sätt. För att uppnå de kulturpolitiska målen ställs stora krav på integration, generationsöverskridande, jämställdhet och anpassningar för att nå alla människor.

Vi har valt att koncentrera kulturplanen på fyra huvudområden: konstnärligt skapande, bildning, det offentliga rummet och kulturarvet. Vi vet dock att för många, inte minst ungdomar, kan gränserna vara flytande och att kulturen måste få vara ett brett område där en stor variation av olika skapande aktiviteter och uttryck ingår. I föreliggande arbete har vi valt att utelämna fritidsområdet som primärt berör fysiska aktiviteter som sport och friluftsliv. Ett av skälen är att idrottens behov är väl tillgodosedda i Fagersta.

I kulturplanen nämns både Fagersta bibliotek, kulturskola, museer samt övrig kulturadministration och kommunens turistbyrå. I detta sammanhang presenteras inte någon detaljplan på hur verksamheten inom varje enhet ska organiseras i framtiden. När planen antagits åligger kommunens nämnder och ansvariga tjänstemän att organisera verksamheten inom respektive ram enligt kulturplanens riktlinjer.

I kulturplanen har vi valt att använda begreppet "kulturförvaltning" i vid bemärkelse. I detta sammanhang syftar det på dem som genom ett offentligt uppdrag förvaltar och administrerar kulturen.

Kulturberedningens sammansättning enligt beslut av kommunfullmäktige:

Ingrid Edlund (v), sammankallande/ordförande

Leonard Ljungdahl (v)

Karl-Johan Bylund (s)

Lennart Andersson (kd)

Olle Olsson (c)

Stig Hellström (fp)

Ann-Marie Haase (m)

I kulturberedningen har kommunledningskontoret representerats av:

Sten Bernhardsson, kultursekreterare (2003-2006)

Jenny Blom, utredningssekreterare (2003-2004)

Anja Lindahl, utredningssekreterare (2005)

2. Policy i kulturplanering

Kultur är livet!

Visionen med en genomtänkt kulturpolitik är att uppnå kommunens målbild.

En satsning på kultur gör Fagersta mer attraktiv, lockar till sig nya innevånare, skapar nya mötesplatser, ger medborgarna en meningsfull fritid och därmed ett säkrare och bättre samhälle.

Fagerstas kulturliv liksom kulturförvaltning har med åren genomgått många olika faser. Med tanke på att kulturen ständigt förändras måste även förvaltningen anpassas till aktuella behov och förutsättningar. All verksamhet bör dessutom regelbundet utvärderas. De prioriteringar som var nödvändiga för 20 år sedan är inte nödvändigtvis aktuella idag. Många gånger är det nödvändigt att omorganisera verksamhet för att få den att leva vidare. Förändringar tillhör utvecklingen och är livsbejakande. Med denna bakgrund har kommunfullmäktige satsat på att ta fram en policy i kulturplanering. Denna plan ersätter tidigare kulturplaner och -policydokument.

Kulturplanen ska ge en bild över Fagerstas nuvarande kulturliv och över kulturområdets betydelse för kommunen. Kulturplanen föreslår hur kommunen ska arbeta med kulturfrågor i framtiden.

För att kulturplanen alltid ska vara aktuell bör den bearbetas och eventuellt kompletteras samt godkännas under varje mandatperiod. Planen består av sju kapitel där det sista utgörs av en förteckning med relevant material.

Kulturplanen anger endast långsiktiga mål. Verksamheterna ska i samarbete med kommunens förtroendevalda sätta de kortsiktiga målen och i anslutning till budgetarbetet utforma en aktuell verksamhetsplan.

3 Nationella och lokala mål

3:1 Kulturförvaltningen i Sverige

Man kan dela upp svensk kulturförvaltningen i tre huvudgrupper - riksnivå, regional och lokal nivå.

Regering och riksdag stiftar lagar och förordningar. De kulturpolitiska mål som fastställdes 1974 och reviderades 1996 ligger till grund för dagens kulturpolitik och anger därmed riktlinjerna för kulturförvaltningen på såväl riks- som regional och lokal nivå.

Sveriges kulturpolitiska mål:

1. värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den,
2. verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande,
3. främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar,
4. ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället,
5. bevara och bruka kulturarvet,
6. främja bildningssträvanden,
7. främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet.

Förutom de kulturpolitiska målen finns ett flertal lagar som på olika sätt styr kulturverksamheten, till exempel kulturminneslagen (SFS 1988:950), bibliotekslagen (SFS 1996:1596) samt till viss del skollagen (SFS 1985:1100) och läroplanerna för förskolan och det obligatoriska samt frivilliga skolväsendet (Lpfö98, Lpo94, Lpf94). Plan- och bygglagen (SFS 1987:10) samt miljöbalken (SFS 1988:808) fungerar också som styrinstrument för kulturmiljövården. Genom att Sverige har undertecknat UNESCO:s folkboksmanifest, UNESCO:s skolboksmanifest samt FN:s konvention om barns rättigheter liksom UNESCO:s konvention om skydd för världens kultur- och naturarv har vi också förbundit oss att respektera dessa manifest samt tillvarata barns rättigheter samt skydda kulturarvet på bästa sätt genom lagstiftning, institutioner och organisationer.

Staten tar sitt ansvar för kulturen genom myndigheter, de statliga museerna, arkiven och institutionerna samt garanterar viss kulturförmedling till hela svenska folket genom Riksteatern, Rikskonserter och Riksutställningar samt via skattefinansierad radio och TV. Staten står också som huvudman för universitet och högskolor vilket skapar förutsättningar för utbildning även inom kulturområdet. Staten ansvarar för bibliotek och lånecentraler vid

universitet, högskolor och andra statliga utbildningar. Stora delar av de statliga kulturpengarna fördelas via Kulturrådet till organisationer och regionala kulturinstitutioner. När systemet med löntagarfonder upplöstes beslutade staten att överföra ekonomiska medel till kulturprojekt inom ramen för Framtidens kultur för att uppmuntra alla former av nyskapande kultur. Kulturrådet ansvarar för administrationen av EU-stöd som går direkt till kulturverksamhet.

På regional nivå fungerar Länsstyrelsen som statens representant och har tillsammans med Landstinget ansvar för regionala kulturfrågor. De delar ut bidrag till kulturverksamhet, kulturmiljövård och ställer kompetens till förfogande. . Länets och landstingets institutionerna och funktioner har ett länsövergripande uppdrag.

Länsstyrelsen har en särskild kulturmiljöenhet som ser till att kulturminneslagen efterlevs i länet. De hanterar alla ärenden som rör arkeologiska undersökningar, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor, kyrkogårdar/begravningsplatser och kulturlandskapsvård. Såväl enskilda, organisationer som kommuner kan söka bidrag från och få hjälp av Länsstyrelsen. Sverige har valt att förmedla delar av EU-bidragen via Länsstyrelsen vilka primärt ska gynna regional tillväxt men i realiteten många gånger också fungerar som ett stöd till kulturen i länen.

Landstinget har som huvudmål att vid sidan om de kulturpolitiska målen uppmuntra och understödja folkbildning och folkhälsa inom landstingets gränser. Landstinget ansvarar vanligtvis för ett länsmuseum, länsbibliotek och andra institutioner som vänder sig till alla såväl inom som utom det egna länet. De flesta landsting driver också folkhögskolor, ger stöd till studieförbunden på regional nivå och har kulturkonsulenter anställda som arbetar med hela länet som arbetsfält. Tanken är att landstinget ska arbeta såväl inom sina egna institutioner som ute i länet för att medverka till att kulturen når alla. Länets och landstingets institutionerna har ett länsövergripande uppdrag.

Kommunerna bär huvudansvaret för att de kulturpolitiska målen uppnås på lokal nivå. Det åligger kommunerna att driva ett folkbibliotek där allmänheten avgiftsfritt får låna litteratur för viss tid. De kommunala biblioteken har till uppgift att främja "... intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt..." (SFS 1996:1596). Eftersom ansvaret för såväl det obligatoriska som frivilliga skolväsendet idag ligger under kommunerna innebär det också att kommunerna måste tillse att skollagens (SFS 1985:1100) krav på olika former av kultur i undervisningen tillgodoses. Många kommuner har därför valt att skapa särskilda kulturskolor som i samarbete med grundskolan och gymnasiet förmedlar kunskaper i musik, drama, rörelse och i vissa fall även bildkonst. Kommunerna har vidare ansvar för att kulturminneslagen efterföljs på lokal nivå. Kommunen ger i många fall bidrag till kursverksamhet och annan folkbildning som

sker inom ramen för studieförbund och föreningar. Många kommuner i Sverige förvaltar utställningslokaler, museer, teatrar, konserthallar och andra kulturinstitutioner. I de fall en kommun har ett kultur- eller naturarv upptaget på UNESCO:s världsarvslista har vanligtvis kommunen ett visst ansvar att tillse att det förvaltas på bästa sätt tillsammans med ägaren och antikvariska myndigheter.

3:2 Kulturens framtid i Fagersta

Vår lokala kultur är mångfacetterad och rymmer många olika grupper av människor och tidsepoker. Vi har fått mycket i arv från tidigare generationer – till exempel: sånger, bilder, teaterstycken, ruiner, byggnader och odlingslandskap. Vi är genom särskild lagstiftning skyldiga att värna, förvalta och visa upp vårt kulturarv. Vad som ska bevaras har däremot aldrig varit givet utan är en politisk fråga. Många grupper har och har haft en undanskymd roll på museer och i levnadsbeskrivningar då de inte haft positioner som ger makt och inflytande i samhället. Det vi väljer att bevara kommer att påverka kommande generationers möjlighet till kunskap om vår gemensamma historia.

Kulturverksamhet erbjuder människor möjlighet till eget skapande inom hantverk, musik, dans, bildkonst med mera. Vår fritid kan vi använda som vi vill. Många väljer att träffa vänner, motionera, se på TV eller vila. En del väljer att delta i olika kulturevenemang som konserter, utställningar, kurser, besöka bibliotek eller dylikt. I en del sammanhang har kulturella institutioner och evenemang visat sig få en liten publik. Trots detta kan verksamheten betyda mycket för det lokala samhället. I sammanhanget är det dock nödvändigt att understryka vikten av att regelbundet analysera kulturlivets betydelse och i vilken utsträckning samt på vilket sätt kommunen ska stödja och arbeta för ett brett kulturutbud?

För att uppnå angivna mål är det viktigt att ha en medveten politik beträffande kommunens insatser inom kulturområdet för att ta tillvara alla medborgares intressen och se till att arbetet blir till nytta för såväl äldre som yngre. Det finns inte en enhetlig kultur att värna om utan många. En genomtänkt politik är också viktig för att kunna prioritera satsningar i förhållande till andra intressen i samhället. Kommunerna har huvudansvaret för att stödja kulturverksamhet genom den av riksdagen antagna nationella kulturpolitiken (Prop. 1996/97:3). Utbud och kulturlandskap kan dock skifta mycket mellan kommunerna. Hur vi i framtiden ska utveckla lokala kulturinstitutioner och -miljöer, är i mångt och mycket en fråga för den enskilda kommunen att bestämma. Samma sak gäller för hur mycket resurser man vill lägga på programverksamhet, föreningar och studieförbund.

3:3 Vad är kultur?

Begreppet kultur innefattar alla spår och uttryck av mänsklig aktivitet. Kultur kan definieras som "... de kunskaper, föreställningar, värderingar, normer och andra idéer, som genom kommunikation blir mer eller mindre gemensamma inom samhällen och grupper" (Svenska kommunförbundet: Kultur, politik och planering). Ett sådant kulturbegrepp blir för brett att ha som utgångspunkt i en kulturpolitisk diskussion. Vi kommer därför att avgränsa kulturområdet till konstnärligt skapande, bildning, det offentliga rummet och kulturarvet.

Konstnärligt skapande

Det konstnärliga skapandet, på både professionell och amatörmässig nivå, gestaltas bland annat i: litteratur, teater, dans, musik, bild, arkitektur och formgivning. Inom det konstnärliga skapandet bearbetas, förstås och ifrågasätts olika aspekter av det kulturella samhället. Det konstnärliga skapandet har därför ofta blivit själva innebörden för vad vi kallar kultur och är grunden till mycket kulturkonsumtion.

Bildning

Med bildning avser vi två delar; kunskap som gör det lättare att kommunicera med andra människor samt ideal och attityder som leder till ökad tolerans och demokrati i samhället. Frågan om vad bildning bör vara avgörs av politiska preferenser och har förändrats genom åren. Våra bibliotek har utvecklats efter målet om ökad bildning i samhället och behovet att hitta rätt i medie- och informationsflödet.

Det offentliga rummet

Det offentliga rummet består av de områden som alla har rätt att vistas i och som ägs av kommun, landsting eller stat. En del av den kommunägda marken har ett begränsat tillträde för allmänheten medan andra är offentliga. Våra vägar, parker och torg tillhör det offentliga rummet. Det går inte att välja bort utan blir för de flesta en ofrånkomlig daglig kontakt. Det finns specifika estetiska värden i vår miljö som behöver uppmärksammas och prioriteras.

Kulturarvet

Det sista området i vårt kulturbegrepp är kulturarvet vilket kan sägas vara de olika spår som finns kvar från vår historia. Vårt gemensamma kulturarv är mycket mer än föremål och kulturmiljöer. Kulturarvet inbegriper också traditioner och värderingar, religion och livsåskådningar som finns i vårt minne och återspeglas i visor, brev, böcker med mera. Inom vårt gemensamma kulturarv ryms även spåren efter fysiska aktiviteter såsom sport och friluftsliv. Denna väv av minnen, idéer, konstverk och konkreta föremål samt platser och byggnader brukar benämnas som vårt gemensamma kulturarv. Den nationella politikens

ambition har varit att försöka använda kulturarvet i nya sammanhang för att det inte skall glömmas bort och gå förlorat. Det är också viktigt att se kulturarvet som en spegel av samhället. Uppdraget är att vårda och bevara men också varsamt bruka kulturarvet.

3:4 Varför vill vi arbeta särskilt med kulturområdet?

Biblioteken, teatern och museerna liksom konsert-, program-, utställnings- och föreningsverksamhet samt olika former av utbildningar och kurser gör att människor möts och utvecklas. Ett rikt och mångfacetterat kulturliv påverkar samhället i positiv riktning. Väl genomtänkta kultursatsningar leder till regional, lokal och personlig tillväxt.

Självuppfattning

Vår kultur ger oss gemensamma kunskaper om vår lokala historia och om varför vårt samhälle har kommit att bli som det är. Den hjälper oss att forma vår identitet och skapar gemenskap med människor i vår omgivning. Den gemensamma kulturen är också viktig för alla som idag bor i Fagersta även om många ursprungligen kommer från andra orter i Sverige eller utomlands. Man kan känna sig mer eller mindre rotad i en kultur, men även för en tillfällig gäst kan en helt ny kultur bli en källa till gemenskap.

Förståelse för andra

Ett samhälle kan vara mer eller mindre slutet mot nya invånare och för att få ett mer öppet och välkomnande Fagersta spelar vår förmåga att vilja erbjuda kulturupplevelser till nya fagerstabor en stor roll. Likaså vårt intresse för att sammanföra nya erfarenheter och uttryck till den lokala kulturen.

Mötesplatser

Fagerstas kulturinstitutioner och -verksamheter fungerar sedan alltid som mötesplatser. Ett brett kulturutbud där man också använder gamla miljöer i många olika sammanhang kan skapa nya mötesplatser och invanda gränser att passera. Med detta sätt att tänka blir till exempel vår gamla bruksmiljö inte bara en angelägenhet för dem som är intresserade av industrihistoria eller har personliga anknytningar till bruket utan även för alla som vill vara i miljön för social samvaro eller konstnärligt skapande.

Demokrati

Det konstnärliga skapandet erbjuder många olika uttrycksmöjligheter – hantverk, bild, musik, poesi, rörelse och så vidare. Det är väsentligt att det kan föras en diskussion om samhällets utveckling på fler arenor än genom det skrivna ordet. Det konstnärliga skapandet kan ge människan självförtroende och möjlighet att delta i en demokratisk

diskussion. Genom kulturen får människor möjlighet att bättre förstå de villkor som gäller i vårt komplexa samhälle och en plattform för att kunna ifrågasätta. Demokratin är beroende av att många deltar och intresserar sig för de politiska frågorna. Det blir därför särskilt viktigt att det finns möjlighet för alla att sätta sig in i olika frågor genom att kunna ta del av medieutbud och facklitteratur. Biblioteken fyller därigenom en avgörande demokratisk funktion förutom att de är ett grundfundament i det livslånga lärandet.

Helhetssyn

Det konstnärliga skapandet kan bidra till nya kreativa lösningar på olika tekniska problem. Ett teknikfokuserat samhälle som vill nå vidare utveckling och tillväxt har mycket att tjäna på ett intimt samarbete med kulturarbetare. Hur man arbetat med kultur i Hällefors kommun är ett exempel på detta. Ett problem får ofta sin lösning genom en ny kombination av kunskaper eller byte av miljöer. Ett rikt kulturliv får i efterhand ofta mer långtgående effekter än vad som i själva skapelseögonblicket tycktes vara möjligt. Ett öppet och dynamiskt kulturliv som inte har stelnat i traditioner och normer bidrar till att människor kan ta till sig nya idéer och material.

Framtidstro

Ett rikt, dynamiskt och väl tillvarataget kulturliv har därtill estetiska och symboliska värden. Många är de som blir glada av kulturevenemang och museer även om de sällan själva närvarar. En vacker och välskött omgivning påverkar boende och gäster även om det inte är medvetet. Orenoverade hus, överväxta kulturlandskap och en skral evenemangskalender ger känslan av nedgång, passivitet och otrygghet. En väl medveten satsning på det offentliga rummet kan ge många positiva effekter, inte minst för befolkningsantalet.

Samhällsutveckling

Ett rikt kulturliv kan också locka besökare till Fagersta. Det kan för en liten kommun vara mycket betydelsefullt att synas i positiva sammanhang och få många besökare, både för ekonomin och för människors känsla av att vara fagerstabor. I takt med ökat välstånd, det faktum att människan lever längre och är mer rörlig ökar också behovet av att resa och besöka nya miljöer. Kulturen är en källa inte bara till förkovran och själslig stimulans utan även till nya upplevelser och äventyr. Fagersta har goda möjligheter att genom en aktiv satsning på kulturturism främja såväl internationella som lokala möten mellan människor och kulturer.

4. Kultur – av och för vem?

Vårt kulturarv har en social dimension. Det ger människor en identitet och möjliggör upplevelsen av att tillhöra ett större sammanhang. Det är därför oerhört viktigt att kommunens kulturarbete välkomnar alla grupper i samhället. Utanförskap föder oro, dålig självkänsla och passivitet. Vi vill framförallt lyfta fram fyra olika aspekter som måste få stort utrymme i kulturplaneringen; olika generationer, män – kvinnor, etniska grupper och människor med olika form av funktionshinder.

Intresse och behov för kulturutövande och arrangemang kan vara mycket olika för olika grupper i samhället. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt att kulturarrangemangen ska intressera alla men utbudet ska över tid visa en bredd där ingen grupp blir förbisedd. Kommunen bör därmed aktivt motverka att konstnärligt skapande och utbud styrs av konventionella normer.

För att möta de krav som ställs på offentliga institutioner ska kommunanställda ges möjlighet till utbildning för att nå större kunskap om olika gruppers villkor i samhället i relation till kommunens kulturarbete.

4:1 Barn, ungdomar, vuxna och äldre medborgare

För att tillfredställa behoven av kulturupplevelser för alla barn- och ungdomar i kommunen är det viktigt att aktivt arbeta med kulturevenemang och andra kulturupplevelser i skolan. Genom att fritt få prova att använda språket, spela teater, musicera, arbeta med bild berikas unga människor och stimuleras till att utveckla inte bara intellektet utan även motorik och sociala förmågor. Det är också viktigt för varje individs identitet att få möta kulturmiljöer och museer för ett personligt förhållningssätt till vår gemensamma historia och samtid.

Eftersom många kulturarbetare och arrangörer tillhör samma åldersgrupp tenderar också utbudet att bli koncentrerat till en publik i samma ålder. En väg för kommunen att försöka arbeta mot ett brett innehåll kan vara att se till att många olika åldrar blir representerade i planeringsarbetet.

Kulturverksamhet för äldre medborgare är framförallt en fråga om tillgänglighet. Det utbud av kulturupplevelser som finns i Fagersta måste vara tillgängligt. Det är av stort värde för individen att kunna behålla sina intressen på ålderns höst då många är mindre rörliga och

kanske inte längre har tillgång till egen bil. Det bedrivs idag ett stort arbete av frivilligcentralen genom det program för underhållning som de organiserar på särskilda boenden. Det behövs samtidigt utökade transportmöjligheter för äldre till andra typer av arrangemang och ibland behöver även personal följa med.

Långsiktiga mål

Alla medborgare ska kunna ta del av kulturutbudet och beredas möjlighet till eget konstnärligt skapande.

4:2 Genus och sexuell identitet

Kvinnor har fått en undanskymd roll på museer och i kulturarrangemang. Det är också värt notera att tendensen fortfarande finns att kvinnor konsumerar mer kultur än män medan många högre befattningshavare och mer uppmärksammade utövare är män. Det påverkar utbudet. I många utställningar har kvinnors och mäns olika sysslor blivit beskrivna utan något försök till förklaring och utan hänsyn till könsbegreppen som sociala konstruktioner. Istället har utställningen cementerat gamla könsroller genom att ge vid handen att de skulle vara av naturen givna. Problemet uppmärksammades för flera decennier sedan och löstes ofta genom att man försökte lägga till kvinnorna. Detta har varit viktigt för att synliggöra kvinnors erfarenheter och livsvillkor men efter ett tag blev man varse att detta inte räckte. Själva historien ändrade sig när kvinnorna lades till och man fick lov att börja tänka och skriva om. Det gick inte att bara addera kvinnorna till en färdig bild eller berättelse eftersom tillägget kom att förändra hela bilden. Istället bör man söka efter ett genusperspektiv där båda könen hamnar i fokus. Idag försöker vi förstå de olika roller som kvinnor och män har haft gentemot varandra och vad dessa har betytt för samhällsutvecklingen. En utställning kan till exempel, ha ett genusperspektiv även om den bara behandlar en helt igenom manlig verksamhet.

Kulturlivet bör spegla samhällets komplexitet genom att inte endast avspegla ett konventionellt genustänkande samt heterosexuella grundvärderingar och normer. För att människor med olika sexuell orientering ska utveckla och finna sin identitet är det viktigt att det finns utrymme för de grupper i samhället som traditionellt marginaliserats. Vid medieinköp, när utställningar produceras, i val av konsert-, dans- och teaterrepertoar liksom när vår gemensamma historia skrivs måste det göras på ett sådant sätt att samhället avspeglas på ett rättvisande sätt.

Långsiktiga mål

I Fagersta ska ingen diskrimineras på grund av genus eller sexuell orientering. Människors olikheter ska tillåtas att synas i kulturlivet.

4:3 Etniska grupper

Samhället har i alla tider tagit emot intryck från andra länder och kulturer. I ett historiskt perspektiv kan vi dock konstatera att många gånger har det som legat strax utanför vår direkta geografiska närhet upplevts som något främmande. I takt med ökad internationalisering har förståelsen ökat. Det finns trots allt mycket kvar att göra innan vi uppnår respekt för alla människor och kulturer i samhället. Det är därför angeläget att vara observant på frågan om etnicitet.

I arbetet för att nå en större integration mellan olika etniska grupper kan det för Fagerstas del vara nödvändigt att ta initiativ till samarbete med olika riksföreningar. Förutom den finska gruppen är antalet utrikes födda i Fagersta få och därför finns det inte heller många aktiva lokalföreningar. Kommunen bör aktivt verka för att på bästa sätt ta hand om alla som bor och lever i Fagersta. Här kan också kommunens etablerade kulturföreningar och de olika studieförbunden spela en aktiv roll.

Kulturlivet kan medverka till större gemenskap mellan människor med olika bakgrund. Att ha ett etniskt perspektiv på kulturen innebär inte endast att i de sammanhang man direkt vänder sig mot invandrare sätta fokus på det mångkulturella. Det är viktigt att i alla situationer bejaka det faktum att vi lever i en värld där kulturen inte känner några gränser. Ökad internationell förståelse och utbyte med andra länder bör dessutom uppmuntras.

Långsiktiga mål

Kommunen ska motverka all form av diskriminering på grund av etnicitet. Kulturlivet ska belysa kulturella skillnader på ett positivt sätt.

4:4 Funktionshinder

I Fagersta kommuns handikappolitiska program "Att kunna leva ett obehindrat liv" slås fast att kommunen ska verka för att anpassa informationen om kulturutbudet. Det är vidare viktigt med information om vilken tillgänglighet som gäller vid olika aktiviteter. Enligt rådande lagstiftning ska den offentliga miljön vara tillgänglig för allra senast 2010 (se också plan- och bygglagen SFS 1987:10). Det är visserligen svårt att nå full tillgänglighet med tanke på de krav som finns på att bevara en del byggnader i sitt originalskick. Men det går att på olika sätt förbättra tillgängligheten till byggnadsminnen som Engelsbergs bruk, Engelsbergs Oljefabrik och Kraftstationen. Det gäller även kommunens övriga museer och institutioner. Det är ytterst angeläget att kommunen i sin kulturplanering ökar ambitionen och för en kontinuerlig diskussion om utbyggnad av tillgängligheten genom anpassad information, fysiska möjligheter att ta sig fram och ett bra bemötande.

Långsiktiga mål

Kommunens handikappolitiska program ska följas för att Fagersta ska vara ett samhälle som är öppet och tillgängligt för alla.

5. Fagersta kommuns kulturliv och framtida utveckling

5:1 Kulturadministration och ansvarsfördelning

Sveriges kommuner har rätt att organisera sin verksamhet efter lokala behov och förutsättningar. Det gäller inte minst kulturområdet. Fram till slutet av 1980-talet var det vanligaste att kommunens kulturnämnd uppdrog åt en sammanhållen kulturförvaltning att sköta samtliga kulturfrågor under ledning av en kulturchef. Idag är det (med några få undantag) endast landets större kommuner som har en facknämnd för kulturfrågor och en särskild -förvaltning. Det vanligaste är att förena kulturfrågorna med utbildnings- och/eller fritidsfrågor. I vissa kommuner finns en specialistenhet under kommunstyrelsen med ansvar för kulturen. Det finns givetvis inte en optimal organisation utan samtliga har sina respektive för- och nackdelar.

Nuvarande situation

I Fagersta är sedan mitten av 1990-talet kulturfrågorna fördelade på två nämnder och flera olika tjänstemän. Utbildnings- och fritidsförvaltningen ansvarar för bibliotek och kulturskola, bidrag till studieförbunden, kulturbidrag och viss programverksamhet. Kommunstyrelsen har gett kommunkansliets kulturverksamhet i uppdrag att ansvara för kulturmiljöer, kommunens museer och programverksamhet i anslutning till dessa. Kulturverksamheten inom kommunkansliet representera också kommunen i Ekomuseum Bergslagen och förvaltningsrådet för världsarvet Engelsbergs bruk samt sköter övergripande kulturadministration. I sammanhanget bör även nämnas att kommunstyrelsen ansvarar för kommunens informations-, näringslivs- och turistbyråverksamheter (se nedan 5:16) medan utbildnings- och fritidsnämnden ansvarar för övrig fritidsverksamhet och kommunens för- och grundskolor.

Samtliga kulturverksamheter verkar för att de av riksdagen fastställda kulturpolitiska målen uppfylls samt i förekommande fall kulturminneslagen (SFS 1988:950), skollagen (SFS 1985:1100) och bibliotekslagen (SFS 1996:1596) efterföljts på lokal nivå. Verksamheterna bedrivs med intention att medverka i att förverkliga Fagersta kommuns målbild. Målet för kommunens kulturarbete är att skapa förståelse och intresse för kulturarvet, konstnärligt skapande, bildning och på olika sätt sprida kunskaper och information samt att locka besökare till kommunen.

Fagerstas kulturförvaltning från och med den 1 juli 2006

Enligt beslut av kommunfullmäktige i Fagersta kommun den 28 februari 2006, § 8 ska utbildnings- och fritidsförvaltningen på uppdrag av utbildnings- och fritidsnämnden ha det övergripande ansvaret för kommunens kulturadministration, allmänkulturell verksamhet

och museer/kulturmiljöer (se nedan 5:5, 5:8-5:15) liksom för Fagersta biblioteket (se nedan 5:4-5:5) och Fagersta kulturskola (se nedan 5:6-5:7). Utbildnings- och fritidsförvaltningen ska också ansvara för kommunens turismverksamhet (se nedan 5:16). Verksamheterna ska organiseras som en enhet med en samordnande funktion inom ramen för nuvarande förvaltning.

Långsiktiga mål

För att erbjuda kommunens medborgare en högkvalitativ kulturverksamhet ska Fagersta ha en tydlig och väl fungerande kulturförvaltning. Kulturverksamheterna ska vara samlade i en enhet under utbildnings- och fritidsnämndens ansvarsområde för att möjliggöra ett samarbete med kommunens turism- och fritidsverksamhet samt med skolorna. Kommunen ska också aktivt arbeta för att finna framtida samarbetsmöjligheter med grannkommunerna.

5:2 Kultur- och medborgarhus

Det är viktigt att kommunen satsar på kultur och bildning genom att medverka till ett kulturhus i centrala Fagersta. Det skulle få stora effekter på hela samhället: skapa goda förutsättningar för olika kulturaktiviteter, ge ungdomar en eftersökt mötesplats, inverka positivt på näringslivet och utöka kommunens service till bofasta liksom till tillfälliga besökare.

Sedan många år har frågan om mötesplatser i kommunen diskuterats. Olika förslag har presenterats men inget har realiserats. Under större delen av 1900-talet har Folkets Hus och Folkets Park fungerat som en samlingsplats för möten, fester, dans, teater och filmvisning. Det fanns planer på ett kulturhus i Vilhelminaparken redan på 1980-talet och kulturberedningen presenterade ett förslag till kulturhus genom om- och tillbyggnad av Fagersta bibliotek och den gamla brandstationen 2004.

Nuvarande situation

I Fagersta kommun finns lokaler som kan användas för diverse verksamhet och samlingar på en mängd olika håll. Fagersta kommun äger och förvaltar genom Norra Västmanlands kommunalteknikförbund (NVK) stadsbiblioteket, Fagersta bruksmuseum och kommunens skolor samt Fagerstahallen. Där finns möjlighet att i begränsad utsträckning vid sidan om ordinarie verksamhet anordna samlingar och utställningar. Fagerstahallen är dock byggd för andra ändamål varför det idag är komplicerat att anordna kulturevenemang i lokalerna. Västanfors församling äger och förvaltar Lindgården där lokaler kan hyras för samlingar,

konserter och i viss mån utställningar. I några av lokalerna kan man dock uppleva störande ljud och vibrationer från järnvägen. IOGT-NTO äger och förvaltar Sveasalongen med funktionella lokaler för större och mindre sammankomster. Dessa lokaler ligger i ett lugnt område men inte särskilt centralt och är inte optimala för konserter, teater och utställningar. Folkets husföreningen äger Folket Hus där det finns ett större auditorium med ca 450 sittplatser, ett antal större och några mindre samlingsrum. Idag har dock Folkets husföreningen inte tillgång till övriga byggnader i parken. Folkets Hus kan användas som biograf och för teaterföreställningar samt även för konserter och andra samlingar. Anläggningen upplevs dock ligga ocentralt och är i stort renoveringsbehov. Fagersta-Västanfors fornminnes- och hembygdsförening äger och förvaltar några fastigheter där man kan anordna samlingar, utställningar, föredrag och vissa evenemang, dock inte för större konserter och teaterföreställningar. I sammanhanget bör också Norrby Teater nämnas med mindre samlingslokaler för teater, samlingar och utställningar. Utanför de centrala delarna av kommunen finns privata och föreningsägda lokaler i kringliggande byar samt i Ängelsberg vilka lämpar sig för mindre sammankomster och utställningar.

Fagersta kommun har därmed en rad olika lokaler som kan fungera för mindre samlingar av olika slag. Situationen är dock mycket splittrad och arrangören (även kommunen) får i de flesta fall betala hyra för att få tillgång till lokalerna. Med tanke på nuvarande standard på Folkets hus lokaler saknas det däremot större, väl fungerande, trivsamma samlingslokaler för bio, teater och konserter. Det finns inte heller några lokaler som på ett bra sätt fungerar som utställningslokaler för mer omfattande utställningar som ska kunna visas under en längre tidsperiod. Vad gäller lokaler för en mer gränsöverskridande kulturverksamhet råder det stor brist.

Behov

Följande behov föreligger vad gäller kulturaktiviteter. Det är önskvärt för samtliga aktiviteter med ett central läge i Fagersta centrum:

1. Ett handikappanpassat bibliotek och tidningssal med generösa öppettider och bra medieutbud och it-utrustning.
2. Ett antal läsplatser för ungdomar och vuxna som kan användas till studier och läsläsning. Ett mindre "lärcenter" med möjlighet till vuxenutbildning, kursverksamhet och distansutbildning.
3. Ett auditorium med en mellanstor scen och sittplatser för ca 200 personer som ska kunna fungera som biograf, teater, musik- och konserthall, konferensrum för kommunfullmäktige med flera, sal för videokonferenser, föreläsningar och distansundervisning.
4. En utställningshall för lokalt producerade utställningar, vandringsutställningar, företagspresentationer och marknadsföringsevenemang. Lokalen ska också kunna

användas för föredrag och konferenser, kammarkonserter samt för andra sammankomster.

5. Ett medborgarkontor med turistinformation och konsumentupplysning som ska vända sig till såväl tillfälliga besökare som till kommunens bofasta. Det är av stor vikt att verksamheten organiseras så att även det lokala näringslivet integreras och kan räkna med viss service.
6. En ateljé och även ett foto- och datorlabb behöver anläggas för såväl kommunens barn, ungdomar som vuxna. Det blir en resurs för bildningsverksamheten och skapar grundförutsättningarna för en fullständig kulturskola där även ämnet bild finns med tillsammans med musik, dans och drama.
7. Ett tillgängligt arkiv med möjlighet för kommunens föreningar att deponera material samt för det av Kinnevik AB donerade Fagersta Bruks AB:s arkiv och Fagersta Bruksmuseums foto- och filmarkiv. Arkivet bör vara öppet med läsplatser för forskare och andra intresserade.
8. Ett museum som beskriver kommunens, brukets och människornas historia.
9. Ett kontor för bibliotek samt för övrig kulturadministration, turism och eventuellt även näringslivsfrågor.

Olika alternativ

1. Uppförande av en helt ny byggnad.
2. Ombyggnation av Folkets Hus.
3. Om- och större tillbyggnad av nuvarande bibliotek.
4. Om- och mindre tillbyggnad av nuvarande bibliotek samt av gamla brandstationen med nuvarande Bruksmuseum.
5. Utnyttjande av andra kommun-/landstingsägda eller privata fastigheter i kommunen, till exempel gamla sjukhus-, industri- eller kontorslokaler.

För- och nackdelar

En helt ny fastighet kan anpassas efter de aktuella behoven och kan därmed bli mest funktionell. Den mest uppenbara nackdelen med att bygga om och till befintliga byggnader är att det är svårt att skapa lokaler som är fullständigt verksamhetsanpassade. Det blir alltid aktuellt med kompromisser.

Det finns dock en rad fördelar med en om- och tillbyggnation av befintliga fastigheter. Det skulle framförallt möjliggöra utnyttjande av redan befintliga institutioner och att skapa ett centralt beläget kulturhus. Byggnaden skulle enkelt kunna smälta in i stadsmiljön och inte avvika alltför mycket från den skala som råder i centrum. Ett kulturhus i centrum skulle skapa förutsättningar för mer liv och rörelse i centrum och därmed stödja de lokala näringsidkarna.

För att undvika att kommunen får ytterligare bebyggelse som står öde och fler tomma lokaler är det viktigt att fylla befintliga byggnader med aktivitet. I sammanhanget framstår idén att utnyttja redan befintliga byggnader med arkitektoniska värden som intressant.

Långsiktiga mål

För att förverkliga kommunens målbild måste fler mötesplatser skapas. Ett kultur- och medborgarhus skulle fungera som en kreativ plats där de olika kulturformerna och kommunens medborgare kan mötas. Det skulle också medverka till att skapa en attraktiv och säker stadsmiljö. Kommunen ska därför snarast utreda och kostnadsberäkna de olika alternativen och därefter uppföra ett kultur- och medborgarhus i centrala Fagersta. Byggnaden bör företrädesvis placeras i området mellan Vilhelminaparken och Norra station.

5:3 Allmänna och enskilda arkiv

Genom att bevara arkivalier på bästa sätt har vi möjlighet att få en någorlunda korrekt bild av vår gemensamma historia. Arkiven betyder mycket för akademisk forskning liksom för släktforskaren och den allmänt historie- och hembygdsintresserade. Även näringslivet kan ha intresse av innehållet i såväl enskilda som allmänna arkiv. Arkivlagen (SFS 1990:782) reglerar vad som gäller för de svenska myndigheterna. Lagen berör däremot inte enskilda arkiv, till exempel företags- eller föreningsarkiv. Lagen understryker dock arkivens kulturvärden vilka anses vara lika viktiga som att offentlighetsprincipen efterlevs. Vid gallring är det därför särskilt viktigt att ta hänsyn till arkivaliernas kulturvärde. På samma sätt är det angeläget att staten tillsammans med kommunerna försöker bevara även enskilda arkiv .

Enligt arkivlagen 3 §:

”Myndigheternas arkiv skall bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser

1. rätten att ta del av allmänna handlingar,
2. behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och
3. forskningens behov. ”

Lagen anger också att kommunstyrelsen är arkivmyndighet i kommunen om inte kommunfullmäktige har utsett någon annan myndighet. Särskilda regler gäller för kommunala bolag och vid interkommunal samverkan.

Vad gäller Fagersta kommuns egna arkiv är situationen mycket splittrad. Arkivalier förvaras på ett mer eller mindre bra sätt i en rad olika lokaler i kommunen. I sammanhanget är det

viktigt att framhålla att det inte finns något klimatarkiv för känsliga arkivalier. Det går därför inte att garantera en längre förvaring av dokument som kommunen enligt lag måste bevara.

Fagersta kommun har också tagit på sig ansvaret att förvara, förutom kommunens egna arkiv, några enskilda. Det är ett antal föreningsarkiv och det av Kinnevik donerade Fagersta Bruks arkiv. Dessa arkiv motsvarar cirka 1000 hyllmeter arkivalier. Idag förvaras de hos kommunen deponerade föreningsarkiven i bibliotekets källare och Fagersta Bruks arkiv är delat mellan Brinellskolans källare och bruksmuseet. Förvaringen i dessa lokaler, liksom i kommunarkivet, är problematisk.

Merparten av de arkivlokaler som kommunen nyttjar är relativt brand- och inbrottssäkra men rör- och vattenledningar samt hög luftfuktighet gör att lokalerna inte är fullgoda arkiv. Känsligt material kan idag fara illa. Materialet är dessutom i flera fall svårtillgängligt.

Idag är ansvaret för kommunens egna liksom de hos kommunen deponerade arkiven fördelat på olika tjänstemän. Att handha arkivalier kräver specifik kompetens som tillsammans med lämpligt förvaringsställe är en förutsättning för att förvalta arkivalierna på bästa sätt.

Det är viktigt att arkivalierna förvaras så nära den verksamhet som den dokumenterar och att arkiven är tillgängliga för allmänheten. Eftersom det är omöjligt och inte heller önskvärt, att skapa alltför många arkivenheter blir dock en viss samordning nödvändig.

I Västmanland har föreningen Arkiv Västmanland en samordnande funktion. Den fungerar som en länsinstitution för enskilda arkiv i länet. Föreningens huvudsakliga verksamhet finns i Västerås. Idag arbetar man även med diverse konsultuppdrag och för Hedströmsdalsarkivet, som än så länge, är Västmanlands enda länsdelsarkiv. Det finns planer på ytterligare länsdelsarkiv och andra samarbetsmöjligheter med kommunerna i Västmanland.

Långsiktiga mål

Kommunen har ett direkt ansvar för de allmänna arkiven, vilket även ska gälla de enskilda arkiv som deponerats hos eller donerats till kommunen. Kommunstyrelsen är arkivmyndighet och ansvaret för kommunens samtliga arkiv ska ligga på kommunarkivarien. Kommunens allmänna och enskilda arkivalier ska vara tillgängliga för allmänheten med undantag av sekretessbelagt material.

5:4 Bibliotek

Ett bibliotek är idag mycket mer än bara böcker. I biblioteksplanen för Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg anges tydligt målen för verksamheten: "Biblioteken är till för alla. De ska utgöra centrum för information och kunskap i ett livslångt lärande och samtidigt vara träffpunkt för kulturell verksamhet och förströelse."

Biblioteksverksamheten regleras av bibliotekslagen (SFS 1996:1596) och ska tillhandahålla böcker och andra media. Varje kommun ska ha ett folkbibliotek där "... allmänheten kostnadsfritt få låna litteratur för en viss tid". Förutom bibliotekslagen anger riksdagens kulturpolitiska mål samt Folkbiblioteksutredningen från 1984 inriktningen för verksamheten. Tillsammans med UNESCO:s folkboksmanifest, UNESCO:s skolboksmanifest samt FN:s konvention om barns rättigheter utgör dessa lagar, föreskrifter och utredningar grunden för dagens biblioteksverksamhet i Sverige. Det är viktigt att verksamheten når alla i samhället, även funktionshindrade och invandrare.

Fagersta bibliotek och filialer har de senaste åren haft en lånestatistik som ligger något över genomsnittet i länet och motsvarar Sveriges nationella nivå. Biblioteket registrerar varje år nästan 91 000 utlån och huvudbiblioteket har strax över 82 000 besökare. Biblioteket tillhandahåller förutom böcker andra typer av media och information samt erbjuder besökare tillgång till datorer med Internetuppkoppling och arbetsplatser för studier med mera.

Verksamhetsledarens huvuduppdrag är att ansvara för kommunens bibliotek och fungera som remissinstans åt utbildnings- och fritidsnämnden. I tjänsten ingår att representera kommunen i Biblioteksrådet för Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg och vid möten på läns- och riksnivå. Verksamhetsledaren sköter kontakter och samarbete med andra bibliotek, kommunala organ och statliga och regionala myndigheter, ideella organisationer och utför de delar av kommunens kulturadministration som rör biblioteksverksamheten och det livslånga lärandet.

Långsiktiga mål

Kommunens medborgare ska ha tillgång till ett välfungerande och ändamålsenligt bibliotek. Kompetent och behörig personal ska ge allmänheten god service och hjälp att hitta rätt i medie- och informationsflödet. Biblioteket ska fungera som en mötesplats för det livslånga lärandet: kunskapsutbyte, information, rekreation och social samvaro. Barn och ungdomar, äldre och handikappade samt invandrare ska särskilt uppmärksammas. Öppettider och låneformer ska ses över. Möjligheterna till fördjupat samarbete med grannkommunerna och regionens bibliotek ska utredas ytterligare.

5:5 Folkbildning och kulturföreningar

Det är många gånger ideella krafter och enskilda initiativ som vid sidan om institutionerna skapar förutsättningar för kulturen att utvecklas och ger möjlighet att tillfredställa människors behov av konstnärligt skapande, social gemenskap och förkovran. De kommunala bidragen till föreningar och andra organisationer som sysslar med kultur och folkbildning av olika slag spelar därför en mycket stor roll för att bibehålla och uppmuntra verksamhet. Idag är mycket av den folkbildande programverksamheten ett resultat av samverkan mellan kommunens olika kulturföreningar, studieförbund, samfunden och de kommunala institutionerna: biblioteken, kulturskolan och museerna.

Folkbildning har ofta fått bli synonymt med dess institutioner som studieförbund, folkhögsskolor och folkbibliotek. Men många olika nätverk och föreningar bedriver kursverksamhet med en folkbildande ambition utan att vara kopplade till de studieförbund som får statsbidrag. Om folkbildning istället fokuseras på själva intentionen, det vill säga "... verksamhet som organiseras och bedrivs med en bildande ambition..." (Folkbildning och genus) riskerar vi i mindre utsträckning att förbigå en del av det folkbildningsarbete som sker i Fagersta. I vår historia har många ungdomsverksamheter, kvinnliga föreningar och nätverk hamnat på undantag och dött ut på grund av skrala resurser. Många nya föreningar som speciellt engagerar ungdomar har bildats det senaste decenniet och det kan vara av stor vikt att stödja dessa för att nå folkbildningens mål om att stärka demokratin.

Staten ger bidrag till folkbildning med syftet att:

- främja en verksamhet som gör det möjligt för kvinnor och män att påverka sin livssituation
- och som skapar engagemang för att delta i samhällsutvecklingen,
- stärka och utveckla demokratin,
- bredda kulturintresset i samhället, öka delaktigheten i kulturlivet samt främja kulturupplevelser och eget skapande.

Vidare finns det riktlinjer som anger att folkbildningens institutioner ska vara fria och frivilliga, fria från styrning utifrån, ickekommersiella och att det i viss utsträckning ska vara deltagarnas behov och önskemål som styr verksamhetens innehåll (Förordning 1991:977 om statsbidrag till folkbildningen).

Folkbildningssträvanden har i vår historia haft sin förankring i de stora folkrörelserna. På 50-talet var målgruppen de som endast hade betyg från folkskolan. Idag vänder sig folkbildningen till alla grupper i samhället och de största deltagargrupperna är människor med antingen högskoleutbildning eller med endast grundskoleutbildning. Folkbildningen

har alltid först och främst vänt sig till vuxna deltagare eftersom barnen ska få sitt behov tillfredställt genom grund- och gymnasieskola. Men det har inte funnits några givna gränser. Folkbiblioteken har i stor utsträckning vänt sig till barn och har i dem också en stor efterfrågan.

Bildningsförbunden i Fagersta har en bred verksamhet som bl.a. innehåller språkkurser, hantverk, släktforskning, idrott och jakt. Förbundens studiecirkel har de sista åren haft ett deltagarantal som motsvarar den nationella nivån i Sverige. Många människor har genom förbunden fått möjlighet till eget skapande och till kunskap som varit av intresse i den lokala miljön. Sedan 1991 har kommunens bidrag till bildningsförbunden minskat med 80%. Detta har inneburit stora neddragningar i programutbudet.

Studieförbunden får också bidrag från staten via Folkbildningsrådet liksom från sina moderorganisationer. Det finns dock en tydlig tendens i den nationella politiken att dra ned på folkbildningsanslaget. Ansvar för de lokala studieförbundens framtid vilar därför på kommunen och om den nuvarande verksamheten ska kunna fortgå behöver kommunens insatser öka.

De kulturföreningar som får allmänt stöd har också vanligtvis en folkbildande ambition och är antingen arrangörsföreningar eller föreningar som samlar kulturutövare av olika slag. Det kan vara frågan om föreningar som samlas kring de sceniska konsterna, ägnar sig åt bildkonst, historia eller på annat sätt samlar delar av befolkningen utifrån ett icke-kommersiellt intresse.

I Fagersta finns en flertal livaktiga kulturföreningar. De ordnar regelbundet programkvällar, utställningar och andra evenemang i kommunens samt ägnar sig åt skapande verksamhet. Bland de största är Fagersta-Västanfors fornminnes- och hembygdsförening, Fagersta Teaterstudio/Norrby Teater och de sista åren har även Engelsbergs Konstgille varit värd för många välbesökta arrangemang. Fagersta Teaterförening arrangerar regelbundet allmänna professionella teater- och dansföreställningar och Fagersta stadsmusikkår, Norra Västmanlands Orkesterförening är uppskattade aktörer i kommunens kulturliv liksom tidigare även föreningen Tid är musik och föreningen Poesi i Bergslagen. Kommunens bidragsberättigade kulturföreningar har alltid uppvisat en stor bredd och folklig förankring utan att aldrig ge avkall på djup och kvalitén. Kommunen har sedan mitten av 1970-talet uppmuntrat föreningslivet och genom ekonomiskt stöd visat på generositet mot kulturföreningarna. Det är viktigt att den verksamhet som får offentligt stöd verkar i enlighet med uppställda mål. Därför ska föreningar och studieförbund som verkar i enlighet med visionerna i kap 3-4 (se ovan) prioriteras.

Långsiktiga mål

För att uppmuntra medborgarinflytande och den lokala demokratin ska kommunens kulturföreningar stödjas med bidrag för att arrangera föredrag, utställningar, film, teater, dans, musik och annan program- och skapande verksamhet. Det samma gäller studieförbunden. Föreningar och studieförbund som verkar i enlighet med visionerna i kap 3-4 (se ovan) ska prioriteras.

5:6 Teater/drama, musik, bild, rörelse och film

Konstnärligt skapande kan vara svårt att avgränsa på samma sätt som det kan vara svårt att mäta nyttan och meningen med att satsa resurser på kultur. Det framgår dock tydligt av studier och forskning att människor som får möjlighet att ägna sig åt skapande verksamhet är friskare, upplever stor personlig utveckling och tillfredsställelse vilket på lång sikt gynnar samhället. Det konstnärliga skapandet ger också många gånger möjligheter till viktigt social gemenskap. Att definiera vad som är exempel på samtida kulturyttringar av god kvalitet är ofta godtyckligt. Historien visar dock otaliga exempel på att det som i skapelseögonblicket kanske verkat obetydligt i framtiden fått stort värde. Det är kanske de främsta motiven för att satsa offentliga medel på konstnärligt skapande förutom att gynna kulturen för dess egenvärde. För att skapa reella förutsättningar för konstnärlig verksamhet (både eget skapande och konsumtion) måste adekvata lokaler finnas.

Exempel på värdefulla resurser för den personliga utvecklingen, lärandet och kulturmöten är biblioteken (se ovan 5:4) kulturskolan (se nedan 5:7) och föreningslivet (se ovan 5:5). Kommunens barn- och ungdomskulturgrupp ska verka aktivt för att ge kommunens grundskoleelever upplevelser av teater/drama, film, musik, dans, bild och litteratur. För att ytterligare ge Fagerstas unga möjligheter till kultur bör kommunens kulturmiljöer och museer utnyttjas i undervisningen (se nedan 5:11-5:12, 5:14-5:15). Även miljöerna kan inspirera till konstnärligt skapande.

Norrby Teater, Stadsmusikkåren och Norra Västmanlands Orkesterförening

Sveriges äldsta fortfarande verksamma amatörteaterförening finns i Fagersta. Det är Fagersta teaterstudio som sedan 1955 har Norrby Teater som bas. Föreningens betydelse för det lokala kulturlivet kan knappast överskattas. Drama och teaterverksamheten vänder sig till såväl barn, ungdomar som vuxna i alla åldrar. Norrby Teater samarbetar med kulturskolan för att nå ut till kommunens alla barn inom ramen för kulturskolans verksamhet i grundskolan.

Fagersta stadsmusikkår och Norra Västmanlands Orkesterförening engagerar också många Fagerstabor som vill uttrycka sig genom musiken. Dessa föreningar har också ett nära samarbete med kulturskolan och framträder regelbundet i kommunen.

Långsiktiga mål

För att göra kommunen attraktiv ska ett rikt och varierat utbud och möjlighet till eget konstnärligt skapande finnas. Kommunen ska svara för att det finns lokaler och en i övrigt god infrastruktur för kulturverksamhet. Föreningslivet har i sammanhanget stor betydelse för att fånga upp individer med likartade intressen liksom kommunens institutioner. Även om det många gånger kan vara svårt att mäta effekten av satsade resurser ska kommunen i möjligaste mån uppmuntra konstnärligt skapande genom stöd till institutionerna, och föreningslivet men även till enskilda initiativ av god kvalitet.

5:7 Fagersta kulturskola

För-, grund- och gymnasieskolan har ett uppdrag enligt skollagen (SFS 1985:1100) och läroplanerna (Lpfö98, Lpo94, Lpf94) att tillse att alla elever får kulturupplevelser av olika slag. Med dagens personella och ekonomiska resurser inom skolan är det svårt att tillgodose behoven. Det kanske inte heller är önskvärt att grund- och gymnasieskolan är den enda källan till utbildning och social gemenskap. Kommunerna har idag huvudansvaret för all grundläggande skolutbildning. Frågan är dock om all undervisning måste ske inom de fysiska ramarna för grund- och gymnasieskolan. I sammanhanget kan det kanske vara lika värdefullt att uppmuntra aktiviteter utanför skolan liksom att släppa in extern kompetens i skolans värld.

Fagersta har sedan 1993 valt att satsa resurser på en kulturskola dels för att verksamheten är efterfrågad dels för att det betyder mycket för kommunen och regionen. Dagens verksamhet håller erkänt hög kvalitet liksom elevernas prestationer. Det har gjort att välutbildade lärare med stor kompetens sökt sig till Fagersta. Kulturskolan ansvarar för att kommunens alla grundskoleelever får förståelse, kunskaper och färdigheter i att hantera ett instrument genom klassorkester samt att prova på dans och drama under ett läsår. Kulturskolan erbjuder också kommunens barn, ungdomar och vuxna möjligheten att i grupp, ensemble eller enskilt delta i musik- och dansundervisning samt viss bildundervisning. Som en förberedelse för studier på högre nivå anordnas även en konservatorielinje. Den anpassas efter elevernas individuella behov av studier i dans, musik och drama. Målet för kulturskolan har varit och är att "synas och höras", att förmedla gedigna kunskaper, att medverka till att utveckla individen och skapa en meningsfull fritid.

Verksamheten medverkar till nyrekrytering till regionens orkestrar och kulturföreningar. Kulturskolan anordnar sammankomster, program- och annan kulturverksamhet med fokus på de sceniska konsterna. Verksamheten har både spets och bredd. Idag berörs ungefär 1000 elever/läsår av kulturskolans pedagogiska verksamhet.

För att även i framtiden nå uppsatta mål är det viktigt att satsa resurser på kulturskolan och därmed också möjliggöra att skolan utvecklas till att få ytterligare bredd. Det är viktigt att skolan i framtiden också arbetar i större utsträckning med ämnet bild förutom musik, dans och drama. Målsättningen bör dessutom vara att arbeta gränsöverskridande så att varje enskild elev får förståelse för mer än ett kulturämne. En viktig uppgift är att synas och höras i samhället genom konserter, utställningar och andra framträdande. Eleverna bör också beredas möjlighet att möta professionella utövare av olika form av konstnärlig verksamhet. Norrby Teater, Norra Västmanlands Orkesterförening och Fagersta stadsmusikkår har under många år haft ett nära samarbete vad gäller verksamhet, tjänster och lokaler.

Kulturskolan ska även i fortsättningen verka inom ramen för grundskolan och det är dessutom önskvärt att ytterligare samverka med gymnasieskolan, studieförbunden och föreningslivet. För att möjliggöra nya samarbeten är det angeläget att renodla verksamheten till pedagogisk verksamhet med fokus på musik, dans, drama och bild. Idag finns ett väl fungerande samarbete med Norrby Teater och grannkommunernas kulturskolor. Samarbetet är dock osäkert så länge det inte formaliseras och planeras på lång sikt. Det är därför ytterst angeläget att söka stabila samarbetspartners i och utanför kommunen och finna långsiktiga lösningar för anställningar, lokaler och verksamheten för att även i framtiden kunna garantera kulturskoleverksamhet av hög kvalitet. I Fagersta finns det goda möjligheter att ytterligare samarbeta med grundskolan och Norra Västmanlands Utbildningsförbund är också en tänkbar samarbetspartner för att säkra verksamheten i framtiden.

Verksamhetsledaren huvuduppdrag är att ansvara för Fagersta kulturskola och barn- och ungdomskulturgruppen. I uppdraget ingår också att fungera som remissinstans åt utbildnings- och fritidsnämnden, representera kommunen och sköta kontakter lokalt och regionalt med organisationer, institutioner, föreningar, samfund och skolor angående kulturskoleverksamheten. Verksamhetsledaren ska i samarbete med kommunens övriga aktörer arrangera programverksamhet i Fagersta kommun.

Långsiktiga mål

Fagersta kulturskola ska garantera att kommunens alla barn- och ungdomar inom ramen för skoldagen och genom frivillig undervisning får kunskaper och färdigheter inom kulturskoleämnena: musik, dans, drama och bild. Elever ska regelbundet erbjudas möjligheter att synas och höras i det lokala kulturlivet. En aktiv och välrenommerad kulturskola ska fungera som en mötesplats för kommunens barn och ungdomar och ska öka Fagerstas attraktivitet som bostadsort. Kulturskolan ska ha kompetent och utbildad personal som svarar för den pedagogiska verksamheten samt tillgång till ändamålsenliga lokaler och adekvat utrustning för tidsenlig utbildning. Kulturskolans samarbete med kommunens kulturföreningar ska utredas liksom möjligheterna till fördjupat samarbete med grannkommunerna och regionens skolor.

5:8 Utställningsverksamhet

Fagersta kommun hade tidigare en egen konsthall i källarvåningen under biblioteket. Där ställde Fagersta konstförening regelbundet ut samtidskonst. Av utrymmesskäl fick konsthallen läggas ned i slutet av 1990-talet. Försök har gjorts att ställa ut konst i andra lokaler, bland annat i källarvåningen under Fagersta bruksmuseum. Bristen på lämpliga lokaler gjorde att Fagersta konstförening lade ned sin verksamhet och idag finns det egentligen ingen bra möjlighet för Fagersta att ta emot vandringsutställningar eller producera egna. De senaste åren har ett galleri i Ängelsberg fungerat som utställningslokal för de utställningar som anordnats av Engelsbergs Konstgille, kommunens idag enda aktiva konstförening. Utomhusutställningar har även anordnats sedan 2003 vid kvarndammen i Ängelsberg liksom utställningar på Norrby Teater och i Fagerstahallen. Ett flertal utställningsprojekt har byggt på ett samarbete mellan Engelsbergs Konstgille, kommunen och Västmanlands läns museum.

I anslutning till kommunens kulturmiljöer och museer anordnas regelbundet kulturhistoriska utställningar men även för denna typ av verksamhet saknas större, väl fungerande lokaler.

Flera av de rum som har använts för utställningar har fungerat bra, inte minst för att de gjort att en delvis ny publik kommit till utställningarna. För att möjliggöra utställningar av olika slag samt för att uppmuntra bild och form som konstnärligt uttryck, är det nödvändigt att kommunen i framtiden skapar ett permanent utställningsrum. Det är alltför tidskrävande och komplicerat att ständigt söka nya lokaler för att kunna anordna en betydande utställning. Ett väl genomtänkt utställningsrum kan dessutom användas för andra samlingar – för möten, konserter och föreställningar.

Långsiktiga mål

Utställningen som mötesplats för människor och idéer samt som pedagogiskt instrument ska utnyttjas bättre. Kommunens medborgare ska erbjudas möjligheter att ta del av olika typer av utställningar. Fagerstas föreningar och kulturförvaltning ska uppmuntras att söka samarbete med extern kompetens för att garantera utställningar av god kvalitet. För att kunna producera och ta emot utställningar ska ett permanent utställningsrum finnas i kommunen.

5:9 Det offentliga rummet

Det offentliga rummet – vad är det? Enligt vedertagen definition är det en plats som alla har tillgång till och ägs gemensamt. Vanligtvis förknippar vi begreppet med staden och anser att det offentliga rummet är en grundförutsättning för en fungerande demokrati.

Idag har delar av den fysiska miljön som vi dagligen rör oss i blivit privatiserad. Många gånger agerar allmän verksamhet på privat mark samtidigt som kommersiella krafter tagit över mycket av samhällets traditionella mötesplatser. Det medför att nya regler ställs upp för vad som är tillåtet och ansvaret för miljöernas utformning har delvis flyttats från det allmänna till det enskilda. Till det offentliga rummet bör inte bara utemiljöer räknas utan även de lokaler dit allmänheten har tillträde. Med tanke på att många områden utanför staden ställs i ordning för allmänheten, finns det idag också anledning att utvidga begreppet till att även gälla icke urban miljö. Denna förskjutning av ansvar, omhändertagande och utformning påverkar vår samhällsstruktur och aktualiserar viktiga frågor om tillgänglighet, makt, medbestämmande och demokrati.

I detta sammanhang bör några delar av plan- och bygglagen (SFS 1987:10) lyftas fram.

§ 15 – ”Tomter som tas i anspråk för bebyggelse skall anordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen.”

§ 17 - ”Tomter, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, får inte förvanskas i de avseenden de omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser.”

§ 21 a – ”I byggnader som innehåller lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser skall enkelt avhjälpta hinder mot lokalernas och platsernas tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjas i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag. Lag (2001:146).”

Aktuell forskning lyfter fram människors behov av att kunna känna igen sig och finna sin identitet i den bebyggda miljön och på offentliga platser. Det medverkar till medborgarnas välbefinnande och trivsel. Människors hälsa kan påverkas positivt av genomtänkta miljöer och det omvända kan få drastiska följder. Samhällets miljöer avspeglar också rådande ideal och värderingar.

Det offentliga rummet bör ständigt förnyas och förändras för att motsvara aktuella behov, nya livsstilar, den demografiska sammansättningen och nya kulturmönster. Den fysiska planeringen ska däremot inte präglas av kortsiktiga trender. För utformningen av det offentliga rummet ska miljö- och stadsbyggnadskontoret ha en nyckelroll.

Långsiktiga mål

Det offentliga rummet ska vara tillgängligt för alla. För att värna det offentliga rummets betydelse ska ett kulturråd tillsättas som ska behandla frågor om utformning. Miljö- och stadsbyggnadskontoret ska fungera som huvudaktör i samråd med kulturförvaltningen och kommunens tekniska förvaltning. Kommunen ska föregå med gott exempel vid utformning av allmänna platser och lokaler vad gäller fysisk planering, materialval, planteringar, arkitektur, design och konstinköp.

5:10 Konstinköp och offentlig utsmyckning

Alla medborgare deltar i att utforma det offentliga rummet men huvudansvaret ligger på kommunen, regionen och staten genom fysisk planering och offentlig utsmyckning. När allmänna medel används och när det offentliga rummet tas i anspråk är det viktigt att konsten inte blir ensidig utan att inköp och utformning präglas av kvalitet och variation. Såväl det oväntade som mer traditionella former måste beredas utrymme.

Sverige har gamla traditioner att smycka offentliga byggnader och platser. Statens konstråd bildades redan 1937 med uppdrag att medverka till konstnärlig gestaltning av det offentliga rummet. Målet var då som nu att avsätta motsvarande 1% av byggkostnaderna vid nybyggnation och 0,5% vid ombyggnationer för konstnärlig utsmyckning. Denna regel är inte absolut utan fungerar endast som en rekommendation till Sveriges kommuner. Ett problem som uppstått på senare tid är att det byggs relativt litet i offentlig regi varför den så kallade 1% regeln på många håll i landet inte kommit att påverka vår gemensamma miljö i någon större utsträckning.

Med en väl genomtänkt gestaltning av kommunens offentliga platser och lokaler kan Fagersta göras mer attraktiv som bostadsort och även locka till sig tillfälliga besökare. Konst i det offentliga rummet innebär allt ifrån bilder och skulpturer, till gestaltningen av en plats med hjälp av ljussättning, ljud, markbeläggning, planteringar med mera. Konsten kan medverka till att ge platser, lokaler och miljöer en tydlig identitet. Den kan också skapa trivsel, säkerhet och stolthet. Konsten orsakar även debatt och håller det offentliga samtalet levande.

I Fagersta kommun finns det relativt litet konst i den offentliga miljön som allmänheten kan ta del av. Mycket av kommunens konstinköp finns på kontor där tillgängligheten är begränsad. Det är därför angeläget att kommunen utarbetar en medveten strategi och policy för hur allmänheten ska kunna ta del av olika former av konstyttringar samt inventerar nuvarande bestånd. Det är också viktigt att de som ansvarar för konstinköp har kompetens för att genomföra uppdraget.

Långsiktiga mål

Ett kulturråd ska besluta om kommunens konstinköp och offentliga utsmyckning. Bildkonst, skulptur, installationer, ljus- och ljudupplevelser i den offentliga miljön är viktiga för att höja attraktiviteten i kommunen. Kommunen ska avsätta ekonomiska medel för att förbättra den offentliga miljön. Den konst som Fagersta kommun äger ska inventeras.

5:11 Kulturmiljöer

Det finns många spännande kulturmiljöer i centrala Fagersta, Västanfors och Ängelsberg. Miljö- och stadsbyggnadskontoret och kulturförvaltningen arbetar aktivt för att skydda och bevara men uppmuntrar samtidigt till att dessa miljöer ska brukas på ett förnuftigt sätt.

Bergslagens skogsbruk och järnhantering har satt sina spår i landskapet alltifrån den förtida järnframställningen i Dunshammar, till hyttruiner, kolbottnar, bergsmansbyar och storskaliga järnbruk liksom 1900-talets industriminnen. Skogen har använts som bränsle och varit betydelsefullt som byggnadsmaterial. Skogsprodukter har alltid varit en viktig handelsvara för regionen. För att förbättra kommunikationerna uppfördes Strömsholms kanal i slutet av 1700-talet vilket gjorde att handeln med övriga världen blomstrade. Även om Bergslagen först och främst är en region som man förknippar med skogs- och järnindustri finns det även öppna jordbruksmarker och många natursköna platser i Norra Västmanland.

All mänsklig verksamhet har efterlämnat sig miljöer och byggnader. Vi kan via dem se hur befolkningen levde, vad man försörjde sig med och vilken standard man hade.

Bostadshusens storlek visade ägarens status, smedjor och andra manufakturer vittnar om det dagliga livet liksom bondgårdarna, ensligt belägna torp och kulturlandskapet. Det är inte bara officiella byggnader och herrskapshus som berättar vår gemensamma historia.

För skötsel och underhåll finns det bidrag att söka hos länsstyrelsen

- För landskapsvård
- Kulturhistoriskt värdefulla byggnader
- Byggnadsminnesvård
- Fornvård
- Kulturmiljöer i odlingslandskapet (EU-stöd)

Byggnader av kulturhistoriskt intresse klassas som

- Byggnadsminne
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad
- Kulturhistoriskt intressant byggnad
- Kulturhistoriskt intressant miljö

Det är endast de byggnader och miljöer som klassats som byggnadsminnen som är skyddade enligt byggnadsminneslagen. För varje byggnadsminne upprättas en vårdplan och länsstyrelsen har tillsammans med ägaren ett särskilt stort ansvar. För att hjälpa ägaren prioriteras vanligtvis byggnadsminnen vid fördelning av byggnadsvårdsmedel.

Lagar och skyddsföreskrifter

Byggnadsminnesförklaring är det högsta skydd som tilldelas en byggnad av svenska myndigheter och regleras i kulturminneslagen (SFS 1988:950). Det medför ansvar men också ett sätt att erkänna en byggnads kulturhistoriska värde. Kulturminneslagen berör också fornlämningar. Det tredje kapitlet i plan och bygglagens (SFS 1987:10) och de nationella miljö kvalitetsmålen berör och reglerar kulturmiljöer, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och odlingslandskapet.

Kulturminneslagen inleds på följande sätt:

1 § - "Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete skall se till att skador på kulturmiljön såvitt möjligt undviks eller begränsas."

I tredje kapitlet om byggnadsminnen kan man läsa:

§ 1 – ”En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.”

Det är endast UNESCO:s lista över världens natur- och kulturarv, som utgör en högre klassificering, vilken fastställs av FN organet UNESCO i Paris. Världsarven regleras i UNESCO:s konvention till skydd för världens natur- och kulturarv från 1972 vilken Sverige undertecknade 1984. Ett världsarv kan vara ett natur- eller kulturminne som anses vara så värdefullt att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det finns idag fjorton världsarv i Sverige. Objekten på världsarvslistan garanteras skydd för all framtid och vittnar om människans och jordens historia på ett unikt sätt.

Enligt naturresurslagen ska områden med kulturvärden av riksintresse skyddas mot ingrepp som påtagligt kan skada detta intresse. Områden av riksintresse regleras av staten genom länsstyrelsen och de åligger kommunerna att redovisa dessa i översiktsplanen och sedan sörja för att områdena bevaras på ett föredömligt sätt. Skyddet för riksintressena regleras i miljöbalkens tredje kapitel.

Skyddade byggnader och miljöer i Fagersta

I Fagersta kommun finns fem byggnadsminnen, Engelsbergs oljefabrik, Engelsbergs Bruk, Strömsholms kanal, villan Odensnäs i Västervåla och Västanfors kraftstation. Engelsbergs bruk är dessutom upptaget på UNESCO:s lista över världens natur- och kulturarv.

Samtliga områden som klassats som riksintresse i kommunen ligger inom ramen för Strömsholms kanalmiljö (U7). Det är Semla bruk, delar av Västanfors samhälle vid kanalen, området ”Andra Sidan” i Fagersta, Engelsbergs bruk och stationssamhället Ängelsberg samt Dunshammars järnframställningsplats.

Andra värdefulla byggnader och miljöer

Byggnader och områden som vi i vardagslag inte reagerar på kan också ha ett stort kulturhistoriskt värde. Det finns mycket värdefull bebyggelse utanför tätorten Fagersta som bör inventeras. I centralorten framstår mycket av de miljöer som Fagersta Bruk lät uppföra som särskilt intressanta.

Industribyggnader har till exempel ofta ett högt arkitektoniskt värde särskilt de som byggts före andra världskriget. Många gånger har mycket kraft lagts ned på att utforma en estetisk miljö. I Fagersta är också den mängd små hus som uppfördes i mitten av förra seklet ett vittnesbörd om stadens historia liksom mer monumentala byggnader. Till stora delar är

bebyggelsen i centralorten uppförd efter arkitekten Cyrillus Johanssons stadsplan från 1944. Cyrillus Johansson ritade också en serie betydelsefulla hus; till exempel den gamla brandstationen, Brukskyrkan med sin klockstapel i Vilhelminaparken, luftbevakningstornet, en modern kollektiv tvättstuga liksom en villa på Andra Sidan och några bostadshus i Egna Hemsområdet. De fyra radhusen på Sädesvägen fick stor uppmärksamhet eftersom en hemutställning arrangerades i husen sommaren 1944. På bruksområdet uppfördes Brukskoncernens huvudkontor 1939 samt laboratoriet efter ritningar av Cyrillus Johansson.

Fagersta delades upp i bostadskvarter för arbetarna på östra sidan om industriområdet och en ett område på den så kallade Andra Sidan för högre tjänstemän och direktörer. Målet var att skapa ett idealsamhälle med en tydlig hierarki som kretsade kring industrin. Nya ideal avlöste de gamla värderingarna vilket gjorde att staden genomgick stora förändringar under 1950, -60 och -70-talet då drömmen om en pulserande storstad närdes. Det finns många intressant exempel på modern bebyggelse, till exempel en tegelvilla på Brinellvägen som skapades av arkitekten Ralph Erskin, höghusbebyggelsen uppförd av HSB på Ringvägen och en för tiden hypermodern BP-bensinstation längs med riksväg 68. I övrigt blev resultatet att mycket av den äldre bebyggelsen revs till förmån för modern centrumbebyggelse.

Dokumentation

Kommunens saknar ett aktuellt kulturminnesvårdsprogram. Det som antogs 1985 behöver ses över och vissa delar är inaktuellt. Kulturmiljöerna beskrivs också i kommunens översiktsplan från 1991 vilken just nu håller på att uppdateras. I samband med olika åtgärder som bekostats av statliga byggnadsvårdsmedel utförs antikvarisk kontroll vilket resulterar i en aktuell rapport. Många byggnader och miljöer i Fagersta finns därmed beskrivna i dessa rapporter.

Långsiktiga mål

Kulturförvaltningen och miljö- och stadsbyggnadskontoret ska medverka till att byggnader och miljöer i Fagersta kommun bevaras, vårdas och brukas på bästa sätt. Många av kommunens kulturmiljöer är unika ur såväl ett lokalt, nationellt som internationellt perspektiv. Detta faktum ska användas för att dra uppmärksamhet till kommunen samt för att uppmuntra och motivera ett långsiktigt tänkande.

5:12 Världsarvet Engelsberg, Oljeön och Dunshammar

Såväl stationssamhället Ängelsberg som Engelsbergs bruk, Oljeön och Dunshammars järnframställningsplats tillhör Riksintresseområde Strömsholms kanal (U7). Kulturmiljöerna i Ängelsberg är också en viktig del av Ekomuseum Bergslagen.

Engelsbergs bruk

Engelsbergs bruk räknas som ett av världens främsta industriminnen. Bruket byggnadsminnesförklarades 1974 och finns sedan 1993 på UNESCOs lista över världsarven, med motiveringen att ”Engelsberg är ett enastående exempel på en betydande europeisk industri med bevarade byggnader som hytta, smedja, kontor och arbetarbostäder från 1600- till 1800-talen, med viktiga tekniska lämningar och både kontor och bostäder bevarade.” Vattenhjul, kross, blåsmaskin och hamrar fungerar fortfarande och det gör att masugnen och smedjan på Engelsbergs bruk är unika. Engelsberg var ett av de viktigaste järnbruken i världen och det var denna typ av järnbruk som gjorde att Sverige blev en av världens största järnproducenter.

Den så kallade världsarvskonventionen antogs av UNESCOs generalkonferens 1972. Sverige anslöt sig 1984 och 2003 hade drygt 160 stater undertecknat den. Konventionen till världens kultur- och naturarv är ett instrument genom vilket stater frivilligt åtar sig att skydda objekt inom sitt territorium. Idag finns cirka 730 objekt på listan varav merparten är kulturobjekt. Några exempel på världsarv är gravmonumentet Taj Mahal i Indien, kinesiska muren, Frihetsgudinnan i New York och pyramiderna i Egypten.

Riksantikvarieämbetet gör följande definition: ” Ett världsarv är ett kulturminne eller naturminne som är så värdefullt att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia. När de en gång kommit med på den prestigefyllda världsarvslistan garanteras de skydd och vård för all framtid. Sverige har fjorton världsarv.”

Förutom Engelsbergs bruk återfinns på listan: Drottningholms slottsområde, Birka och hovgården, hållristningsområdet i Tanum, Skogskyrkogården i Stockholm, Hansestaden Visby, Luleå gammelstad, Lapponia, örlogsstaden Karlskrona, staden Falun och kopparberglagen, Höga kusten, Södra Ölands odlingslandskap och radiostationen Grimeton vid Varberg samt Struves meridianbåge.

Engelsbergs bruk ägs av Nordstjernen AB som genom avtal har överlåtit visningsrätten till Fagersta kommun. På bruket genomförs regelbundet guidade visningar.

Engelsbergs bruk besöks av drygt 5 000 personer som följer guidade visningar. Världsarvsområdet tar emot cirka 25 000 personer årligen.

Oljeön

I Ängelsberg finns också Engelsbergs Oljefabrik på Barrön (Oljeön) i sjön Åmänningen. Det är världens äldsta bevarade oljeraffinaderi. Fabriken byggdes 1875. Oljeraffineringen vid fabriken upphörde år 1902, men fabriken fortsatte att förse de svenska hushållen med lysolja, sko- och vapenfett, maskinsmörja och fotogen fram till år 1927. Anledningen till att anläggningen placerades på en ö var att man visste att brand- och explosionsrisken var mycket stor. Råoljan importerades från Pennsylvania i USA och transporterades på Strömsholms Kanal via Stockholm.

Anläggningen byggnadsminnesförklarades 1972 och är idag museum. Det finns åtta bevarade byggnader på ön. Förutom fabriken finns det även kokhus, vedbodar, oljekällare, tvättstuga, utedass och ett bostadshus.

Den så kallade Oljeön ägs av Preem Petroleum AB. Fagersta kommun har även visningsrätten till detta byggnadsminne och genomför guidade visningar på ön i samma utsträckning som på Engelsbergs bruk.

Varje år besöker drygt 5 000 personer Oljeön som deltar i guidade visningar.

Blästerugnar i Dunshammar

I Dunshammar kan man se välbevarade blästerugnar från järnåldern. Ugnarna ligger i sluttningen ner mot sjön Åmänningen. De är utformade som gropar i marken, klädda med stenar och lera. Man har även funnit gravar från järnåldern i området kring Västervåla kyrka och i Virsbo.

Utgrävningarna och fynd visar att järnet förädlats i Bergslagen under åtminstone 1700 år. Dunshammar 3 km söder om Ängelsberg är en av dessa platser. Under arkeologiska utgrävningar på 1970- och 80-talet konstaterades att i de välbevarade blästerugnarna från järnåldern (omkring år 600), smältes sjömalm redan på 300 och 700 e Kr. Man tror att det har producerats mellan sex och sju ton järn genom århundradena. Dunshammar är en av de få platserna där man kan se denna sortens järnåldersugnar i dess ursprungliga miljö.

På platsen finns ett litet museum som drivs av Västervåla hembygdsförening och visas efter överenskommelse.

Långsiktiga mål

Kommunen ska arbeta långsiktigt med miljöerna i Ängelsberg. De har ett mycket stort kulturhistoriskt värde och utgör en viktig resurs för besöksnäringen och den lokala identiteten.

5:13 Kulturcenter Ängelsberg

Samhället Ängelsberg ligger inte bara naturskönt vid sjön Åmänningen utan har också stora kulturella och industrihistoriska värden. Till samhället och bruket kommer idag många besökare och det finns goda möjligheter att utveckla Ängelsberg till ett ännu större besöksmål och dessutom använda miljöerna i pedagogiskt syfte. Att stödja och uppmuntra ett långsiktigt arbete med kulturverksamhet skulle också medverka till regional utveckling. Flera studier visar att Ängelsberg tillräckliga kvaliteter för att fungera som ett kulturcenter.

Ängelsberg med omgivningar är klassat som riksintresse (se ovan 5:11), tre av kommunens byggnadsminnen finns i området och Engelsbergs bruk finns upptaget på UNESCO:s lista över världsarv (se ovan 5:12). Förutom tre villor av arkitekten Isac Gustaf Clason har samhället även andra intressant byggnader och var vid sekelskiftet 1800/1900 ett centrum för de så kallade "Engelsbergsmålarna" med Olof Arborelius, Arvid Mauritz Lindström, Ernst Lundström med flera namnkunniga konstnärer.

Förutom visningsverksamheten på Engelsbergs bruk och Oljeön, finns idag finns flera mycket livaktiga föreningar och entusiaster som medverkat till att göra samhället levande på nytt. Ängelsberg har blivit ett centrum för konstutställningar, konserter och andra kulturevenemang. Ett samarbete mellan Engelsbergs Konstgille, Västmanlands läns museum och Fagersta kommun har resulterat i en skulpturpark där tillfälliga utställningar arrangeras. Ett livaktigt föreningsbibliotek drivs med stöd av kommunen och med bidrag från olika EU-projekt har ett Besökscentrum skapats.

För framtiden är det viktigt att på olika sätt stödja kulturcentertanken och verka för att Ängelsberg blir en plats där historia och samtid möts.

Långsiktiga mål

Ängelsberg har sådana kvaliteter att idén om ett kulturcenter ska realiseras med stöd av kommunen och andra intressenter. Skulpturparken och besöksmålen ska bevaras och underhållas.

5:14 Museer i Fagersta kommun

Bruksmuseet

Det första bruksmuseet skapades på bruksområdet. Större delen av samlingarna donerades till Fagersta kommun och kunde tack vare ett samarbete med det lokala näringslivet och kulturförvaltningen inrymmas i nyrenoverade lokaler 1993.

Museet är uppbyggt i Fagersta gamla brandstation. Byggnaden är ritad av Cyrillus Johansson och har för honom typisk detaljer. Samlingarna fokuserar på Fagersta stad och brukets historia med tyngdpunkt på 1900-talet. Basutställningen visar exempel på äldre bebyggelse och vilket inflytande bruket hade över samhället och människors vardag. Produkter som framställts samt en del av den monter som bruket deltog med på världsutställningen i Paris år 1900 finns permanent utställd.

I bruksmuseets samlingar ingår brukets film- och fotoarkiv. Fotografierna används regelbundet för att producera nya utställningar om bruket och stadens historia. Filmerna har inventerats av Film i Västmanland och deponerats i Filmarkivet i Grängesberg. Museet kommer att få tillbaka kopior på DVD eller VHS efter önskemål.

Museet renoverades i samband med 10 års jubileet och i med anledning av Fagerstas 60-års jubileum kunde en ny basutställning invigas.

Museer kan också användas som samlingslokal för möten och andra sammankomster. Varje år besöks Bruksmuseet av cirka 1000 personer.

Skansenmuseet

Bruket i Fagersta försörjde en bit in på 1900-talet i stort sett hela samhället och svarade för service i form av affär, sjukstuga och bostäder. I början av seklet (1912-17) lät bruket bygga arbetarbostäderna i områdena Skansen och Skogen strax norr om industriområdet. Husen hade två plan med fyra bostäder på varje och var byggda efter den engelska principen att varje lägenhet hade en egen ingång.

Museet är en återskapad arbetarbostad från början av 1900-talet. Fagersta bruk lät bygga husen för sina arbetare. Lägenheten består av kök och kammare och i den bodde bruksarbetaren med sin familj - det kunde bli upp till 10 personer. Möbler, husgeråd och andra inventarier ger en bild av hur en arbetarfamilj levde då husen var nybyggda.

På 1950-talet revs flera av husen och år 1975 köptes området av HSB. Idag återstår 25 byggnader som har renoverats med stöd av länsantikvarien. Fasader och tak ser idag

likadana ut som när de uppfördes, men numera bor endast två familjer i varje hus. I ett av husen är Skansenmuseet inrymt.

Museet överläts 2005 till bostadsrättsföreningen Smeden på villkor att föreningen bevarar museet för framtiden. Skulle bostadsrättsföreningen Smeden upphöra eller på annat sätt avyttra museet återgår samlingarna till Fagersta kommun. Varje år besöks Skansenmuseet av 100-300 personer.

Herrgårdsflygeln

Västanfors herrgård ligger inom Riksintresseområde Strömsholms kanal (U7) och har fungerat som bostad åt brukspatron vid Västanfors hytta. Hyttan var i funktion från 1500-talet fram till 1915. Därefter flyttades verksamheten till Fagersta bruk och hyttan revs på 1920-talet. När Strömsholms kanal byggdes om i mitten av 1800-talet revs herrgårdens mangårdsbyggnad. Kanalen drogs fram tvärs över tomten och flyglarna flyttades till den plats där de står idag. Den norra flygeln är museum och visar ett högreståndshem från början av 1900-talet. Malla Löwenhielm, som dog 1954, var den sista som bodde där. Herrgårdsflygeln med inventarier överläts till Fagersta kommun av Malla Löwnhielm med förhoppningen att fastigheten skulle bli ett museum. Donationen har omhändertagits av kommunens kulturförvaltning tillsammans med hembygdsgården och stora åtgärder har vidtagits för att komplettera samlingarna och bevara miljön. Idag är museet i Herrgårdsflygeln en mycket välbevarad sekelskiftesbostad som utan överdrift tillhör de mest intressanta i sitt slag i hela Mellansverige.

Hembygdsgården anordnar regelbundet visningar i museet och Herrgårdsflygeln utgör en av huvudattraktionerna i föreningens traditionella jularrangemang. Varje år besöks Herrgårdsflygen av 3 500-4 500 personer.

Västanfors kraftstation

Fastigheten anses vara en av de bäst bevarade kraftstationerna från sekelskiftet 1900 i hela Sverige och därmed unik. Kraftverket ligger inom riksintresseområdet Strömsholms kanal (U7) och utgör en viktig del av miljön. Det finns också ett stort lokalt historiskt värde då byggnaden uppfördes av Fagersta Bruks AB 1899-1900 eftersom bruket hade mycket stort energibehov. Västanfors kraftstation, som var i drift fram till 1949, är därmed en väsentlig del av Fagerstas industrihistoriska arv. Byggnaden bör även utifrån den aspekten bevaras för eftervärlden. Kraftstationen förklarades som byggnadsminne i juni 2004 vilket är det största skydd som en byggnad kan få enligt svensk lagstiftning. Genom byggnadsminnesförklaringen har Fagersta kommun som ägare till fastigheten möjligheter att söka byggnadsvårdsmedel från länsstyrelsen och kommer även att kunna tillgodogöra sig kompetens från länet och Riksantikvarieämbetet.

Byggnaden visas idag av hembygdsföreningen samt efter överenskommelse av kulturförvaltningen. Förutom renoverings- och underhållskostnader finns inga andra driftkostnader mer än en ytterst blygsam kostnad för belysning. Varje år besöks Kraftstationen av 100-300 personer.

Skolmuseet i Västanfors

Skolmuseet är inrymt i Klockarbergsskolan, Fagerstas första skolhus, vilket stod klart 1853. Skolan uppfördes på initiativ av brukspatronen vid Västanfors hytta för brukets och bergsmännens barn. Interiören är en mycket tidstrogen rekonstruktion av hur skolan såg ut kring 1920. I skolsalen finns en samling autentiska skolbänkar, föremål och olika typer av undervisningsmaterial. I de angränsande rummen på bottenvåningen har samlats en stor mängd undervisningsmaterial såsom planscher, laborieföremål, böcker och diverse pedagogiskt material från sekelskiftet fram till mitten av 1900-talet. I museet finns också en del fotografier som visar på skolmiljöer från förr.

Hela övervåningen och vinden på Klockarbergsskolan nyttjas idag av hembygdsförening, dels som arkiv och förvaring av inventarier, dels för administration av föreningens föremålssamling. Skolhuset har ett kulturhistoriskt värde med tanke på byggnadens historia liksom skolväsendets historia i Fagerstabygden. Många av inventarierna är idag mycket sällsynta och bör i största möjligaste mån bevaras till eftervärlden.

Hembygdsföreningen arrangerar regelbundet dramatiserade visningar som på ett levande och övertygande sätt beskriver hur skolmiljön var i början av 1900-talet. Varje år besöks Skolmuseet av 500-800 personer.

Långsiktiga mål

Fagerstas museer betyder mycket för den lokala identiteten, ger kunskaper om hembygden och kan ge inspiration till kreativitet. Museerna fungerar som en mötesplats och en resurs för det kollektiva minnet. Kommunen ska på olika sätt stödja museerna och det är viktigt att lokalerna används för olika evenemang och att skolorna inbjuds att ta del av miljöerna.

5:15 Västanfors hembygdsgård

Fagersta-Västanfors fornminnes- och hembygdsförenings är kommunens största och mest aktiva kulturförening med strax över 1 000 medlemmar. Hembygdsgården är tillsammans med kanalområdet en del av Ekomuseum Bergslagen. Området angränsar till såväl området kring Västanfors kyrka och sammanfaller till stora delar med Riksintresseområdet Strömsholms kanal (U7). Samtliga fastigheter inom området utgör en viktig del i en kulturmiljö av stort värde.

Hembygdsområdet är dessutom ett av Västmanlands mest välbesökta utflyktsmål. För att få en uppskattning av besöksfrekvensen kan nämnas att varje år kommer 120 000-150 000 besökare till Ekomagasinet och turistbyrån på området har omkring 5 000 besökare under sommarmånaderna. Det innebär givetvis att det är mycket fler besökare som varje år kommer till hembygdsområdet. Stora evenemang som till exempel midsommarfirandet lockar upp till 3 500 besökare/eventemang.

Som en del av hembygdsgården ligger tre byggnader som ägs av Fagersta kommun. De fungerar idag som museer (se ovan 5:14). Det är den så kallade Herrgårdsflygeln till Västanfors herrgård, Västanfors kraftstation och Klockarbergsskolan. Besöksfrekvensen på museerna varierar mycket. Herrgårdsflygen är mest välbesökt medan Skolmuseet och Kraftstationen har relativt få besökare. För hembygdsföreningens verksamhet betyder dock samtliga byggnader mycket. Förutom museerna nyttjar föreningen lokalerna på övre våning i Klockarbergsskolan för administration.

Det är viktigt att såväl Herrgårdsflygeln, Kraftstationen och Klockarbergsskolan bevaras och används på ett förnuftigt sätt. Den miljö som byggts upp i museerna är omöjliga att flytta till andra lokaler. Det unika i sammanhanget är att museerna finns i dessa autentiska byggnader.

Långsiktiga mål

Med tanke på Fagersta-Västanfors fornminnes och hembygdsförenings stora medlemsantal och besöksfrekvensen på hembygdsområdet ska kommunen även i fortsättningen stödja verksamheten. Hembygdsföreningen fungerar idag som naturlig mötesplats för en mängd olika aktiviteter och medverkar till att höja livskvaliteten för kommunens medborgare.

5:16 Kulturturism och Fagersta turistbyrå

Fagersta har en mängd intressanta besöksmål. De flesta är välbevarade kulturmiljöer och platser som påminner oss om regionens rika historia. Det finns ett mycket stort intresse bland allmänheten att besöka dessa platser, inte minst byggnadsminnen och de platser som på olika sätt fått uppmärksamhet av de antikvariska myndigheterna. Den äldre bebyggelsen i Västanfors liksom hembygdsgårdens miljöer tillhör en av länets allra mest besökta platser. På samma sätt förhåller det sig med Ängelsberg dit besökaren kommer för att ta del av världsarvet och även av sekelskiftets stationssamhälle och industriminnet på Barrön. Det har visat sig att besökaren också förväntar sig ett personligt mottagande på de mest populära besöksmålen. Visningsverksamheten har ökat kraftigt under den senaste tio årsperioden. Det finns anledning att tro att kultur- och ekoturismen kommer att fortsätta att öka i betydelse.

I kommunen finns också miljöer som är dåligt utnyttjade. Miljöerna i Dunshammar, Meling, Semla, Trummelsberg liksom kommunens naturreservat: Jonhagen, Jönsbacken och Svartberget är samtliga intressanta kombinationer av natur och kultur. Även mer speciella platser som kolerakyrkogården och den ensligt belägna gamla avrättningsplatsen torde ha ett visst intresse även för besökare.

Varje år kommer ungefär 10 000 betalande besökare till besöksmålen i Ängelsberg. Hembygdsgården i Västanfors räknar över 200 000 besökare varje år.

Besöksnäringen genererar stora inkomster till Fagersta genom skatteintäkter och möjliggör att mindre entreprenörer och företagare är verksamma inom kommunen. Enligt officiell statistik från TEM 2004 (Turist Ekonomiska Modellen) sysselsatte turismen i Fagersta 92 anställda och hade en omsättning på 114 miljoner kronor fördelat på olika branscher. På tio år har turismomsättningen ökat med 66 %.

Turismen är givetvis inte bara en kulturangelägenhet även om en betydande del av besökarna kommer till regionen för att besöka kulturhistoriskt intressanta platser eller ta del av olika evenemang. Turismverksamheten utgör också en resurs för övriga fritidssektorn, handeln och näringslivet.

Fagersta turistbyrå ansvarar för att marknadsföra besöksmålen, ta fram informationsmaterial, upprätta en evenemangskalender, ta emot bokningar och skapa paketerbjudande och specialarrangemang förutom att sköta den enligt avtal reglerade visningsverksamheten på världsarvet Engelsbergs bruk och Engelsbergs Oljefabrik i samarbete med kulturförvaltningen.

Verksamhetsledarens huvuduppdrag är att ansvara för kommunens turismverksamhet, fungera som remissinstans åt utbildnings- och fritidsnämnden, sköta kommunens externa kontakter inom turistsektorn samt representerar kommunen i flera sammanhang som berör kulturmiljöer som till exempel gällande byggnadsminnet Strömsholms kanal. Syftet med verksamheten är att verka för att göra kommunen attraktiv för såväl bofasta som tillfälliga besökare. Kommunen och besöksmålen marknadsförs lokalt, regionalt och nationellt. Verksamheten bedrivs med intentionen att medverka i att förverkliga kommunens målbild. Målet är att ge god service, erbjuda upplevelser av god kvalitet, skapa förståelse och intresse för kulturarvet och naturen och därmed locka fler besökare och göra kommunen känd. Även om verksamheten inte är att likna vid traditionell kulturverksamhet påverkar kulturturismen kommunens unika miljöer. Det är därför viktigt med ett nära samarbete mellan turistbyrån/visningsverksamheten och de som arbetar med kulturfrågorna i kommunen.

Långsiktiga mål

Fagersta kommun ska bli ett välkänt begrepp och besökare ska välja att komma till miljöerna i centrala Fagersta, Västanfors och Ängelberg. Kommunen ska avsätta resurser för en turistbyrå och för att marknadsföra kommunens besöksmål. Turistverksamheten ska verka i nära samarbete med kulturförvaltningen. Turistbyrån ska ha utbildad och kompetent personal.

5:17 Information och skyltning

Enligt Fagersta kommuns Informations- och massmediepolicy (fastställd av kommunfullmäktige 2002-05-28, § 59, reviderad ?) ska alla kommunens verksamheter rapportera om sin verksamhet såväl inåt i organisationen som ut mot allmänheten. Det yttersta ansvaret för extern och intern information vilar på respektive förvaltningschef men varje enskild tjänsteman har också skyldighet att aktivt sprida korrekt och saklig information. Varje verksamhetsområde ska avsätta tid och budget för informationsinsatser. Kommunens tjänstemän ska inta en offensiv hållning mot media och avsätta tid för att bemöta journalister med största möjliga öppenhet. Offentlighetsprincipens ska efterföljas. Kommunens informatör ska konsulteras och underrättas om verksamheternas mediekontakter. Ett aktivt informationsarbete medverkar till att nå fastställda mål.

Fagersta kommun har en grafisk profil som ska användas i samband med annonsering och i kommunens informationsmaterial. Olika former av kulturevenemang och turistprojekt är dock ofta resultat av samarbete mellan en rad olika intressenter. Det kan vara lokala,

regionala eller nationella institutioner/organisationer liksom föreningar och företag. När det gäller utformning av annonser och informationsmaterial i samband med samarrangemang är det viktigt att kommunen uppvisar största smidighet utan att för den skull göra avkall på den egna identiteten. Det är orealistiskt att tillfredsställa alla parter varför det ska räcka med att kommunens namn och logotyp förekommer vid samarbete med externa aktörer. Det är samtidigt viktigt att kommunens olika kultur- och turistinstitutioners profil harmonierar med kommunens grafiska profil.

En viktig del i informationsarbetet kring kommunens kulturmiljöer och besöksmål är skyltar och broschyrer. Vid utformandet av material riktat mot allmänheten ska hänsyn tas till människors olikheter (se ovan kap 4). Materialet ska vara användbart även för människor med funktionshinder. Innehållet ska vara informativt och objektivt.

Områden som ska prioriteras är kulturmiljöerna inom världsarvet Engelsbergs bruk liksom inom övriga riksintresseområdet (se ovan 5:11) samt vissa unika platser i centrala Fagersta. Det är framförallt den arkitektur som har särskilt kulturhistoriskt värde och de miljöer som har stor betydelse för den lokala identiteten som bör lyftas fram.

Långsiktiga mål

Genom en aktiv informationsverksamhet ska Fagerstas medborgare få kunskap om kommunens kulturverksamhet. Informationen ska också vända sig till tillfälliga besökare och övriga samhället. Kulturförvaltningen och turistbyrån ska göra särskilda insatser för att skylt- och informationsmaterial motsvarar aktuella krav på tillgänglighet.

6. Samverkan

6:1 Samverkan med andra kommuner

De olika kulturarrangemangen och museerna i Bergslagen behöver oftast en vidare publik än de som kommer från den egna kommunen. Vi behöver resa och besöka varandra för att få ett levande kulturliv. Det är svårt för en enskild liten kommun att ensam få fram ett brett program som vänder sig till alla grupper i samhället. Fagersta kommun deltar idag flera samarbetsprojekt – bland annat i Ekomuseum Bergslagen, Strömsholms kanal och olika EU-projekt.

Fagersta kommun kan bidra till ett ökat resande genom att inte bara sprida information om sitt eget kulturutbud utan också om vad som händer i grannkommunerna Norberg, Sala, Skinnskatteberg, Smedjebacken, Avesta och Surahammar. Avstånden till våra grannar är inte långa men av tradition och bekvämlighet stannar de flesta av oss i hemorten. Många människor, framförallt pensionärer och ungdomar, saknar tillgång till bil och kan ha svårt att ta sig till kvällsarrangemang på annan ort. Det är viktigt att kommunerna vid exempelvis arrangemang som riktar sig till ungdomar också anstränger sig för att ordna transport från närliggande orter.

Det kan finnas mycket att vinna på ett utökat samarbete mellan kulturaktörerna i våra närmaste kommuner. Det skulle bli lättare att undvika att större arrangemang krockar med varandra. Det kan också bli möjligt att få en större bredd i kulturlivet. Vid ett nära samarbete i ett större område blir det mindre riskfyllt att satsa på smala projekt. Vi har också olika kompetenser i kommunerna som vid genom samarbete kan komma alla till del. Det kan också bli lättare att rekrytera specialistkompetens om kostnaderna kan delas och att få verka i ett större sammanhang blir mer intressant för den enskilde.

Fagerstas kulturaktörer kan bli bättre på att marknadsföra sig i de olika ortstidningarna runtomkring. Det måste budgeteras för informationskostnader i kulturarbetet. Det blir särskilt viktigt för att nå grupper av människor som inte brukar ta del i det lokala kulturlivet och därför inte själva tar initiativ för att söka efter den informationen.

Långsiktiga mål

Idag är det viktigt att samarbeta över traditionella gränser. Kultur och turism är områden som ska vara gränsöverskridande. Nätverk och projekt bör därför uppmuntras men nyttan och meningen med samverkan ska alltid noga analyseras.

6:2 Samverkan med samfunden

Det finns många aktörer inom kulturområdet i Fagersta. De olika samfunden anordnar många kulturaktiviteter, varav olika konserter i Västanfors-Västervåla församling hör till de mest kända. Fagersta kommun kan bidra med att sprida information om samfundens kulturarrangemang. Idag informerar kommunen om Västanfors-Västervåla församlings kulturarrangemang i sin evenemangskalender. Kommunen måste dock anstränga sig för att även ta med andra samfundens aktiviteter. Ett krav för kommunal medverkan ska vara att aktiviteten huvudsakligen är ett kulturarrangemang.

Det är viktigt att kommunen förhåller sig neutral gentemot olika trosuppfattningar och livsåskådningar. Kommunen kan inte stödja samfundens religiösa arbete och måste vara noga då det gäller att undvika en situation där ett enskilt samfund får stöd från kommunen.

Det finns många frågor som både kommunen och samfunden arbetar med och som det kan vara möjligt att samarbeta kring. Det kan vara respekt för varandra som medmänniskor, mot rasism och främlingsfientlighet, mot misshandel i hemmet och hjälp till utsatta barn med mera.

Långsiktiga mål

Ett kulturellt samarbete med de olika trossamfunden är viktigt och ska uppmuntras.

6:3 Sponsring och näringsliv

Sponsring är ett affärsmässigt samarbete mellan två eller fler parter till ömsesidig nytta. Det ska därför inte förväxlas med donationer eller välgörenhet som är något helt annat.

Fagerstas rika kulturliv och historiska miljöer kan erbjuda företagen både underhållning, nya influenser och spännande mötesplatser. Det är mycket värt för kommunen att få fler parter att stå för kostnaden för det digra underhållsarbetet och kanske framförallt för att få ett levande programutbud. Det gynnar företagens nyanställningar och personalsociala arbete om det finns ett väl utbyggt kulturliv på orten. Västerås kan i vissa stycken tillgodose detta behov men befinner sig för långt bort för att kunna vara ett verkligt alternativ. Det lokala utbudet kommer alltid att ha stor betydelse.

Inom idrottssponsring bidrar idrotten med marknadsföring, ofta i form av stora logotyper i blickfånget vid olika arrangemang. I våra kulturmiljöer blir detta problematiskt, vid ett exempelvis historiskt spel vill vi inte ha stora moderna reklamskyltar i centrum. Miljön är

ofta helt avgörande för vår förmåga att leva oss in i historiska sammanhang eller kunna tillägna oss konstens uttrycksformer. Inom kultursponsring är det därför oftast lämpligare att motprestationen tar sig andra former. Det kan vara biljetter till arrangemang, speciella visningar eller uppträdanden och rätt att använda lokaler för olika egna möten.

Kommunen behöver ha en väl genomtänkt sponsorfilosofi med uttalade idéer för vad vi kan erbjuda och vilka samarbeten som önskvärda. En ökad sponsring av kulturlivet kan innebära ett dilemma för kommunen. Om programutbudets innehåll blir styrt kan det leda till likriktning. Det kan då bli problem att nå målen om olika gruppers medverkan och ett brett utbud. De olika kulturformernas uttryck har mycket att vinna på om dess utövare har frihet att skapa utan hänsyn till konventionella regler eller ideologiska ställningstaganden från uppdragsgivaren. Det kan likväl vara svårt att nå ett brett kulturutbud om inte de kostnadsbärande parterna ställer krav på representation av både olika utövare och på olika uttrycksformer.

Ett annat dilemma rör kontinuiteten i kulturarbetet. Om olika museer och andra återkommande arrangemang blir för beroende av företagssponsring kan hela verksamheten äventyras om företaget avvecklas eller bestämmer sig för att avbryta samarbetet. Kultursponsring är i grunden positiv men kommunen ska vara medveten om vilka konsekvenser det kan få för kulturlivet på lång sikt.

Långsiktiga mål

Det är viktigt att kunna samverka med näringslivet och andra sponsorer eftersom det kan påverka kulturverksamheten positivt. Kommunen ska dock garantera att den verksamhet som till största delen bedrivs med offentliga medel alltid först och främst lever upp till de kulturpolitiska målen och aktuell lagstiftning. Sponsors eventuella krav får inte styra verksamheten.

7. Förteckning med relevant material

Utdrag ur kulturplanen med långsiktiga mål, bilaga 7:1

Yttrande om till kulturhus och lärcenter

Yttrande angående arkiv i Fagersta kommun

Yttrande om satsning på det offentliga rummet

Målbild för Fagersta kommun

Fagersta kommuns översiktsplan

Fagersta kommuns kulturminnesvårdsprogram

Fagersta, Norberg och Skinnskattebergs biblioteksplan

Fagersta kommuns informations- och massmediepolicy

Fagersta kommuns jämställdhetsplan

Fagersta kommuns handikapplan